

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการผลิตซ้ำสื่อพื้นบ้านมังคละจังหวัดพิษณุโลก เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 14 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ได้แนะนำบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลอันเกี่ยวกับมังคละ (Snowball) เพิ่มจำนวน 4 ท่าน รวมทั้งหมดสัมภาษณ์ 18 ท่าน

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปมาจัดระเบียบข้อมูลและบรรณาธิกรณข้อมูล โดยจำแนกผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) สิ่งที่ทำให้มังคละถูกเลือกให้เป็นสื่อพื้นบ้านที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) กระบวนการสื่อสารและกระบวนการถ่ายทอด/การผลิตซ้ำของมังคละและ 3) แนวทางในการสืบทอดสื่อพื้นบ้านมังคละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สิ่งที่ทำให้มังคละถูกเลือกให้เป็นสื่อพื้นบ้านที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยแบ่งเกณฑ์ออกเป็น 3 ส่วน คือ ลักษณะทั่วไปและความเป็นมาของกลุ่มมังคละ บทบาทหน้าที่ของบุคคลในการทำหน้าที่สืบทอดมังคละและบทบาทของสื่อพื้นบ้านมังคละ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปและความเป็นมาของกลุ่มมังคละ

โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจังหวัดพิษณุโลก มีการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง อำเภอวังทอง อำเภอชาติตระการ อำเภอวัดโบสถ์และอำเภอฟาร์มโพธิ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นจากเอกสาร พบว่า วงมังคละที่ได้รับการสืบทอดมากที่สุดคืออำเภอเมืองและอำเภอฟาร์มโพธิ์ จึงเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้งสองอำเภอภายในระยะเวลาช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน 2557 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคม หมายถึง วงมัจฉะที่มีหัวหน้าวงเป็นบุคคลซึ่งเคยมีหรือมีบทบาทหน้าที่ในสังคม เช่น ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ นักการเมือง อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นเรศวร ได้แก่ มัจฉะวงทองอยู่ ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกและมัจฉะซ่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร

มัจฉะทองอยู่ มีประโยชน์ ลูกพลับ เป็นหัวหน้าวงมัจฉะ ซึ่งได้อธิบายความเป็นมาของมัจฉะว่า เกิดจากความสนใจของทองอยู่ ลูกพลับ ซึ่งเป็นบิดาและก่อตั้งวงมัจฉะในปี 2482 โดยชื่อเดิมในครั้งนั้นใช้ว่า คณะเฉลิมศิลป์ ในช่วงเวลาเริ่มการตั้งวงจะทำการแสดงมัจฉะในงานมงคลต่างๆ ยกเว้นงานอวมงคล เนื่องจากคำว่าอวมงคลไปขัดกับคำว่ามัจฉะที่แปลว่ามงคล ถึงแม้ว่าในประวัติศาสตร์จะระบุว่าเล่นทั้งงานมงคลและอวมงคลก็ตาม

มัจฉะทองอยู่มีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือการคิดค้นทำรำผสมผสานกับเครื่องดนตรีและการผลิตกลองด้วยตนเอง โดยการประดิษฐ์ทำรำในครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้ทำรำขึ้นมาใหม่ ซึ่งก่อนหน้านี้มีนักวิชาการในสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในปัจจุบัน) คือ อนุช นาคสวัสดิ์ ได้ผลิตทำรำขึ้นคือ ทำเจ้าชู้ไก่แจ้ ทำเจ้าชู้ยักษ์ ทำป้อ ทำมิน ส่วนวงทองอยู่ได้นำครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านลิเก ซึ่งเป็นสื่อพื้นบ้านที่โดดเด่นของจังหวัดพิษณุโลก อย่างหนึ่งมาทำการสอนทำรำ เช่น ทำรำถวายมือ ทำไหว้ครูและทำการแสดงบนเวที อีกทั้งการประดิษฐ์ทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นก็จะเป็นทำรำวงมาตรฐานหรือนำมาดัดแปลงให้สมบูรณ์แบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทำรำของมัจฉะทองอยู่มีความโดดเด่นด้านความสวยงาม ความอ่อนช้อย และจุดนี้เองทำให้มัจฉะทองอยู่เป็นที่รู้จักในท้องถิ่นและในวงกว้าง ส่วนเพลงจะมีเพลงบังคับ คือ เพลงไม้สี่ (เพลงครู) เพลงไม้สาม เพลงไม้สอง เพลงไม้หนึ่ง และก็ต้องมีเพลงประวัติศาสตร์หนึ่งเพลง คือ เพลงนมนานกระทกแป้ง เพราะมีกล่าวถึงในหลักฐานระยะทางไปพิษณุโลก ซึ่งทุกชมรม ทุกโรงเรียนต้องมีเพลงนี้ โดยปกติแล้วเพลงไม้มีเนื้อร้องแต่ไม่มีเนื้อร้องตอนปี 2549 เพื่อจัดประกวดเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้หัวหน้าวงมัจฉะยังอธิบายให้เห็นถึงเครื่องดนตรีของมัจฉะซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย กลอง 4 ลูกและต้องมีกลองหลอน 1 ลูกถึงจะเป็นเบญจดุริยางค์แท้ ซึ่งโดยปกติแล้วเบญจดุริยางค์แท้มี 11 ชิ้นต้องวง อย่างน้อยต้องมี 5 ชิ้น มีกลอง 2 หน้า โกรก (กลองมัจฉะ) ปี่ ฉาบ ฆ้อง แต่วามะนาไม่มี ถ้ามีก็จะใช้สำหรับให้มีเสียงครึกครื้นเท่านั้น สำหรับมัจฉะทองอยู่จะมีกลองมัจฉะ กลองยืน กลองหลอน ปี่ ฆ้อง และฉิ่ง ฉาบ ปัจจุบันนี้มัจฉะทองอยู่ ยังได้ถูกคัดเลือกให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในกลุ่มเครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดพิษณุโลก โดยมียี่ห่อ มีตราชมรม ซึ่งมีที่เดียวในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดอีกด้วย

สำหรับผลงานของมังคละทองอยู่ที่ผ่านมาพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความโดดเด่นทางการสืบทอดและสืบสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกได้เป็นอย่างดี อาทิ รางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม รางวัลจากศูนย์ปฏิบัติการดนตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร รางวัลจากจังหวัดพิษณุโลก ร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก ในด้านบุคคลดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ประเภทดนตรีไทย) เป็นต้น อย่างไรก็ตามทองอยู่ก็ได้นำเสนอผ่านการแสดงในกลุ่มเล็กๆ เท่านั้นแต่ยังอาศัยสื่อสารมวลชนประเภทโทรทัศน์ในการถ่ายทอดผ่านช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยให้วิธีการถ่ายทอดผ่านรายการช่องต่างๆ ที่เป็นช่องรายการหลักของประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะขอกล่าวในรายละเอียดส่วนอื่นต่อไป

มังคละช่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยรุ่งนภา จิมพุด ผู้ร่วมก่อตั้งมังคละช่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมังคละช่อแก้วหรือรำมังคละสราญ เป็นชื่อวงในการประกวด เพื่อเป็นการเกิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีมังคละ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านและวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนล่างอันเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกและส่งเสริมให้เยาวชนได้เป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรม

นอกจากนี้แล้วยังมีการบริหารจัดการนักแสดงโดยแบ่งออกเป็น ผู้แสดงชายและหญิง อีกทั้งเครื่องแต่งกายของนักแสดงยังได้รับการออกแบบอย่างดีภายใต้แนวคิดเป็นชุดพื้นบ้าน เสื้อและใจกระเบนเพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการแสดง เน้นการสวมใส่ด้วยผ้าทอพื้นเมือง ได้แก่ผ้าทอลายดอกปืบซึ่งเป็นดอกไม้ของต้นปืบ ต้นไม้ประจำเมืองพิษณุโลก สีของชุดที่สวมใส่นั้นเน้นสีม่วงเพื่อเกิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.2 กลุ่มชาวบ้าน วงมังคละที่ดำเนินการกิจกรรมโดยมีหัวหน้าเป็นคนในชุมชน ได้แก่ มังคละคณะพรเมืองพรหม ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกและมังคละคณะเจริญไผ่ชอดอน ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

มังคละคณะพรเมืองพรหม มีย้วน เขียวเอี่ยม เป็นหัวหน้าวงมังคละ ที่สืบทอดจากหลวงพ่อง่วนและบิดาตามลำดับ ตั้งแต่อายุ 14 ปี และเหตุที่มังคละกลุ่มนี้เป็นชาวบ้าน ซึ่งมีอาชีพหลักคือทำไร่ทำนา ดังนั้นการเล่นมังคละจึงเป็นกิจกรรมเสริมหรือได้รับการจ้างวานให้ไปแสดงโชว์ตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและต่างจังหวัด ทั้งนี้มังคละกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีคือ กลองยี่น 2 ลูก กลองหลอน 1 ลูก ฉิ่ง ฉาบและฆ้อง สำหรับเพลงมีมากมาย อาทิ เพลงไม้หนึ่ง เพลงไม้สอง เพลงไม้สาม เพลงไม้สี่ เพลงนมนานกระตกแบ่ง เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว เพลงบัวโรย เป็นต้น

มังคละคณะเจริญไฟซอดคอนมีถนัดทองอินทร์ เป็นหัวหน้าวงมังคละที่สืบทอดมาจากบิดาตั้งแต่อายุ 10 ขวบ และเหตุที่มังคละกลุ่มนี้เป็นชาวบ้าน ซึ่งมีอาชีพหลักคือ ทำไร่นา ดังนั้นการเล่นมังคละจึงเป็นกิจกรรมเสริมหรือได้รับการจ้างวานให้ไปแสดงโชว์ตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้มังคละกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นคือ เครื่องดนตรีมังคละจะมีรำมะนา เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นมังคละนอกจาก ปี่ กลองมังคละ กลองยี่น กลองหลอน ฆ้อง อีกด้วย ส่วนเพลงที่ใช้มีหลายเพลง อาทิ เพลงครุ (ไม้หนึ่ง สอง สาม สี่) เพลงแม่มา้ย เพลงนมนยานกระตกแป้ง เพลงสาวน้อยประแป้ง เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว เป็นต้น

1.3 กลุ่มเด็กและเยาวชน ในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นผู้รับสารที่สำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งการชมและเป็นผู้แสดงมังคละโดยมีอายุระหว่าง 10-15 ปี จำนวน 5 คนและเยาวชนที่อายุระหว่าง 15-20 ปี จำนวน 5 คน

โดยเป็นเด็กและเยาวชนที่เคยเข้าร่วมมังคละของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่อนุรักษ์มังคละของจังหวัดพิษณุโลก ถ้ากล่าวถึงเครื่องดนตรีมังคละโดยผู้วิจัยพบว่าเด็กและเยาวชน จะรู้จักกลองมังคละและรู้จักดีในชื่อเรียกว่า กลองโกร๊ก ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญและโดดเด่นที่สุดและสำหรับบทเพลง ทำรำต่างๆ นั้น เด็กและเยาวชนแต่ละคนจะได้รับการถ่ายทอดต่างกันตามประสบการณ์และสถาบันที่ตนสังกัด ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ทำรำมีหลายท่า อาทิ ทำรำวงมาตรฐาน (เด็กและเยาวชนโรงเรียนวัดจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก) ทำหมาบางแก้ว ทำเด็ดดอกปี่ (เด็กและเยาวชน มหาวิทยาลัยนเรศวร) มังคละรำเดิน ทำลิงอุ้มแดง การเกี่ยวพาราตีของหญิงชาย ชาวบ้านและท่าแม่มา้ยท่าแป้ง (เด็กและเยาวชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม) เพลงที่ใช้ส่วนใหญ่จะใช้เพลงเหมือนกัน โดยเริ่มด้วยเพลงไม้สี่ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงครุ และตามด้วยเพลงไม้หนึ่ง ไม้สองและไม้สาม ตามลำดับ

2. บทบาทหน้าที่ของบุคคลในการทำหน้าที่สืบทอดมังคละ

บทบาทของบุคคลในการทำหน้าที่สืบทอดมังคละสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มภายใต้ขอบเขตของกลุ่มมังคละที่มีสถานภาพทางสังคม มังคละที่เป็นกลุ่มชาวบ้าน มังคละในเด็กและเยาวชน คือ บทบาทการเป็นผู้นำหรือหัวหน้าวงมังคละ บทบาทการเป็นสมาชิกในวงหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดมังคละที่ได้รับจากการมีตำแหน่งในองค์กร และบทบาทการทำหน้าที่สืบทอดของกลุ่มผู้รับสารที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1 บทบาทการเป็นผู้นำหรือหัวหน้าวงมังคละ กลุ่มมังคละที่มีสถานภาพทางสังคม คือ บุคคลที่สำคัญในวง ซึ่งมังคละวงทองอยู่ เป็นมังคละที่มีบุคคลจัดอยู่ในประเภทนี้ หัวหน้าวงคือ ประโยชน์ ลูกพลับ โดยมีพื้นฐานเป็นอดีตข้าราชการบำนาญและในปัจจุบันเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทำให้มีลักษณะความสัมพันธ์อันดีกับคน

ในท้องถิ่นและมีความน่าเชื่อถือ มีบุคลิกภาพที่ดี เป็นกันเองและมีองค์ความรู้ และเนื่องจากบิดา ประโยชน์ ลูกพลับ มีความสนใจด้านมังคละเป็นพื้นฐานจึงทำให้สืบทอดต่อมา

บทบาทนี้ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้กำเนิด อาทิ บิดา มารดา หรือผู้มีพระคุณที่เคยมีความสนใจในศิลปะพื้นบ้านมังคละและบุคคลเหล่านี้เล็งเห็นว่ามังคละเป็นสิ่งที่น่าสนใจจึงได้จัดตั้งวงมังคละ โดยทุนส่วนตัวและสัมพันธ์ภาพกับสมาชิกในวงหรือเยาวชนที่สนใจในพื้นที่การทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้าวงนั้นจะต้องอาศัยลักษณะความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนในชุมชน อีกทั้งยังต้องแสดงบุคลิกภาพลักษณะนิสัยส่วนตัว ลักษณะความเป็นผู้นำในครอบครัว การดำเนินชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง ส่งผลทำให้เกิดความไว้วางใจร่วมกับคนในพื้นที่หรือที่เรียกว่าทุนทางสังคม (Social capital) ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างดีโดยผู้ที่มีบทบาทเหล่านี้ ได้แก่ ประโยชน์ ลูกพลับ ย้วน เขียวเอี่ยมและถนัด ทองอินทร์ ซึ่งย้วน เขียวเอี่ยมและถนัด ทองอินทร์ ถือว่ามีบทบาทการเป็นผู้นำหรือหัวหน้าวงมังคละกลุ่มที่เป็นชาวบ้าน ซึ่งทั้งสองวงนี้ปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอดมังคละและยุติบทบาทการเล่นมังคละลง แต่ยังคงสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับมังคละสำหรับผู้ที่ต้องการร่วมสืบทอดต่อไป

		
พันเจ้าอากาศเอกประโยชน์ ลูกพลับ หัวหน้ามังคละ ทองอยู่ อายุ 62 ปี	นายย้วน เขียวเอี่ยม หัวหน้า มังคละคณะพรเมืองพรหม อายุ 84 ปี	นายถนัด ทองอินทร์ หัวหน้า มังคละคณะเจริญไผ่ขอดอน อายุ 72 ปี

ภาพ 6 หัวหน้าวงมังคละ

2.2 บทบาทการเป็นสมาชิกในวงหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดมั่งคละที่ได้รับจากการมีตำแหน่งในองค์กร

ซึ่งบทบาทหน้าที่เกิดจากสถาบันหรือองค์กรที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสื่อประเพณีพื้นบ้าน ซึ่งในจังหวัดพิษณุโลกที่โดดเด่นคือมั่งคละจึงทำให้มีหลายสถาบันทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ให้ความสำคัญจากการจัดเป็นกิจกรรมการแสดงในวันสำคัญหรืองานประเพณีต่างๆ จนนำไปสู่การสอนศิลปะการแสดงพื้นบ้านหรือนาฏศิลป์ของแต่ละแห่งอันเป็นนโยบายของภาครัฐในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ประเด็นต่อมาบุคคลส่วนใหญ่ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดมั่งคละที่ได้รับจากการมีตำแหน่งในองค์กรจะเป็นผู้รับผิดชอบในรายวิชาศิลปะการแสดงหรือนาฏศิลป์ในสถาบันนั้น จากนั้นได้รับมอบหมายดำเนินกิจกรรมการแสดงต่างๆ ที่สำคัญของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ได้แก่ ศิริประภา โพธิ์อาศัย นิภารัตน์ กาญจนโชติ รุ่งนภา ฉิมพุม นุตรี สุขปานและภริตา เรื่องจริยศ ซึ่งทั้งหมดนี้มีอาชีพหลักคือครูและอาจารย์ในสถาบันการศึกษาของจังหวัดพิษณุโลกคือ โรงเรียนวัดจอมทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามและมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดในการเป็นผู้สืบทอดมั่งคละ ดังนี้

ศิริประภา โพธิ์อาศัย มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับมั่งคละมาเป็นระยะเวลาหลายปี ทั้งเล่นเครื่องดนตรีและรำมั่งคละ ซึ่งผู้วิจัยยังพบอีกว่า ศิริประภา โพธิ์อาศัย เป็นผู้ร่วมสืบทอดและถ่ายทอดให้กับสมาชิกในวงมั่งคละและเด็กและเยาวชนในวงมั่งคละโรงเรียนวัดจอมทอง ตำแหน่งครูอัตราจ้าง ซึ่งเด็กและเยาวชนในวงมั่งคละในโรงเรียนวัดจอมทอง ถือว่าเป็นอีกเครือข่ายหนึ่งของมั่งคละทองอยู่ในการร่วมมือแสดงตามงานต่างๆ อีกด้วย ศิริประภา โพธิ์อาศัย ถือว่ามีบทบาทในวงมั่งคละเพื่อสืบทอดเป็นอย่างมาก โดยปัจจุบันได้เป็นผู้ออกแบบ ปรับปรุงยุคที่ทำรำไว้สำหรับงานแสดง งานจ้างต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด และไม่เพียงเท่านั้นยังได้มีบทบาทในการคิดหน้าทับเพลง (ปรับจังหวะกลอง) ทั้งที่มีมาแต่อดีตผสมผสานกับการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ให้ทันสมัยขึ้น และนอกจากจะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมั่งคละในวงและโรงเรียนวัดจอมทองแล้วยังได้ไปถ่ายทอดให้กับสถานศึกษาอื่นๆ ในจังหวัดพิษณุโลกอีกด้วยเพื่อเป็นการสืบทอดให้มั่งคละสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้แต่สิ่งที่จำเป็นและสำคัญอีกอย่างของการถ่ายทอดให้ดำรงอยู่คือ การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

...มังคละจะสามารถดำรงอยู่ได้ในอนาคตถ้ากลุ่มถ่ายทอดหลักๆ ยังคงมีผู้สืบทอดต่อ แต่ถ้าจะให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ผู้ใหญ่ต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีเด็กและเยาวชนเข้ามา เล่นแบบจริงจัง ถ้าเป็นแบบสมัยก่อน ยอมรับว่าคนที่เข้ามาเล่นจะเป็นแบบฉาบฉวย ไม่อดทน แต่ช่วงหลัง ผู้ใหญ่ สนับสนุน รายการโทรทัศน์ สื่อ ให้ความสนใจ หน่วยงาน ราชการ เอกชน ก็จ้างและขอความร่วมมือไปแสดงบ่อยครั้ง

(ศิริประภา โพธิ์อาศัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2557)

นิภารัตน์ กาญจนโชติ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดพิษณุโลก มีบทบาทในการถ่ายทอดมังคละโดยการจัดกิจกรรม การประกวด การแสดงมังคละในจังหวัด ต่างจังหวัดและหากกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของสภาพมังคละในจังหวัดพิษณุโลกท่ามกลางกระแส โลกาภิวัตน์ และการจะให้มังคละดำรงอยู่ได้ทุกคนต้องช่วยกัน ดังที่กล่าวว่า

...มังคละยังไม่โดดเด่นมาก แต่ก็สามารถไปได้เรื่อยๆ เพราะเราอยู่ในสภาพที่โดน วัฒนธรรมตะวันตกแทรกเข้ามา คนไทยก็หันไปนิยมชมชอบ เพราะฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่ คนไทยไม่ว่าจะเป็นใคร ไม่ควรคิดว่าเรื่องดนตรีมังคละเป็นเรื่องของชาวบ้านของกรม ศิลปากร ของศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น ทุกคนที่เป็นคนไทยต้องช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน ให้มังคละอยู่ต่อไปได้อย่างยาวนาน ดังนั้นจึงเป็นนิมิตหมายที่ดีที่สถานศึกษาเกือบทุก สถานศึกษามีดนตรีมังคละ สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น แต่ถ้าเกิดอยู่อย่างชาวบ้าน พอศิลปิน เหล่านี้ล้มหายจากไป มังคละก็จะหายไปด้วย ผู้นำเราต้องช่วยกันส่งเสริม อย่างน้อย แยกบ้านแยกเมืองมาเราก็ควรมามังคละไปแสดงให้เขาเห็นว่านี่คือเอกลักษณ์ของจังหวัด พิษณุโลก

(นิภารัตน์ กาญจนโชติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2557)

รุ่งนภา ฉิมพูน อาจารย์ภาควิชาศิลปการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีบทบาทสำคัญในการร่วมก่อตั้งมังคละซอแก้วหรือรำมังคละสราญ ได้ถ่ายทอดและประดิษฐ์ท่ารำต่างๆ โดยประยุกต์ลักษณะทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งที่โดดเด่นในจังหวัดพิษณุโลก รุ่งนภา ฉิมพูน ยังกล่าวอีกว่านอกจากตัวบุคคลจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ ถ่ายทอดมังคละแล้ว ตัวมังคละเองก็มีบทบาทหน้าที่ในตัวเองในการแสดงความเป็นตัวตน เอกลักษณ์จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

...มังคละสื่อพื้นบ้าน ทำหน้าที่ด้านการให้ความรู้ การศึกษา แสดงถึงความเป็น
 พื้นบ้านของภาคเหนือตอนล่าง เพราะว่าจังหวัดพิษณุโลกไม่มีอะไรที่เกี่ยวกับการแสดง
 พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ถ้าจะไปเที่ยวกับภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ มังคละจะเป็นสิ่งที่
 บ่งบอกความเป็นท้องถิ่น ถ้าเราดึงมังคละขึ้นมาจะเป็นจุดเล็กๆ ที่มีพลังในการแสดง
 ตัวตนว่าเราคือพิษณุโลก คือภาคเหนือตอนล่าง อย่างในสายตาภาคอื่น เขาก็ทิ้งในความ
 เป็นกลองใบเล็กของเราที่มีการตีที่ให้เสียงดังมาก ขณะเดียวกันมังคละมีทั้งมุมมองบวก
 และลบ ด้านมุมมองบวก จะให้ความสนุกสนาน หล่อหลอมชนในพื้นที่ให้มารวมกัน
 ให้ความความกลมเกลียวกัน ใช้ในประเพณีต่างๆ การแห่ การแห่ภาค งานมงคล ส่วนใน
 มุมมองที่ติดลบนี้แม้จะมีน้อยแต่ก็มี คือเสียงดัง ดังนั้นก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนระยะเวลา
 การเล่นหรือเสียงให้เบาลงเพื่อให้ฟังสบายและไพเราะมากยิ่งขึ้น

(รุ่งนภา ฉิมพุม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557)

บุตรี สุขปาน อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร และที่ปรึกษาชมรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้านมังคละ มีบทบาทหน้าที่ใน
 การเป็นที่ปรึกษาให้กับชมรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้านมังคละ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งจะดูแล
 ในส่วนของดนตรีมังคละ คิดจังหวะ ทำนอง โดยทำรำมังคละก็จะใช้ทำรำมังคละแบบดั้งเดิมที่มีมา
 ตั้งแต่เริ่มต้นซึ่ง บุตรี สุขปาน ได้แสดงความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ถ่ายทอดมังคละไว้ว่า

...สำหรับการถ่ายทอดมังคละเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งในปัจจุบันจะทำการ
 ถ่ายทอดโดยครูที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ณ ตอนนี้ จะยังไม่มีวิชาดนตรีมังคละที่เจาะจง
 ว่าทุกคนที่เรียนดนตรีแล้วจะต้องเรียนมังคละ แต่จะไปอยู่ในรูปแบบของกลุ่ม ชมรม
 ซึ่งโรงเรียนในเขตพิษณุโลกเกือบทุกเรียนได้นำมังคละเข้าไปถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชน
 ในส่วนของชมรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้านมังคละ มหาวิทยาลัยนเรศวร จะมีโครงการ
 สืบทอด จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง โดยจะเชิญวิทยากรจากภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน
 มังคละ โดยตรงมาถ่ายทอดทั้งเรื่องของดนตรีและทำรำ ส่วนทำรำทางชมรมดนตรี
 และการแสดงพื้นบ้านมังคละ มหาวิทยาลัยนเรศวร จะมีอาจารย์ที่มีความรู้ทางด้าน
 นาฏศิลป์อยู่แล้วที่จะคิด ประดิษฐ์ทำรำเพื่อใช้สืบสานต่อไป

(บุตรี สุขปาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557)

ภริตา เรื่องจิรายศ หัวหน้าภาควิชาศิลปการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาให้กับชมรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน มังคละมหาวิทยาลัยนเรศวร มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและถ่ายทอดทำรำมังคละต่างๆ ให้กับ นิสิตในชมรม ส่วนบทบาทหน้าที่ของมังคละที่มีต่อสังคม ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในยุคกระแส โลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำ ความคิด วิถีชีวิตโดยเฉพาะเยาวชนไทยมังคละ จะเป็นสื่อพื้นบ้านที่ใกล้ตัวมากที่สุด อันจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดคนให้ลดกระแสต่างๆ เพื่อให้เป็นสิ่งที่สร้าง ความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของเราที่ยังคงมีอยู่ ซึ่งการเป็นที่ปรึกษาและเป็นอาจารย์จะมี ส่วนสำคัญมากที่จะร่วมถ่ายทอดมังคละท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมต่างๆ โดยการถ่ายทอดมังคละ ของมหาวิทยาลัยนเรศวรมีหลายชุดด้วยกันแต่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงมากที่สุดคือ มังคละช่อแก้วหรือรำมังคละสราญ

...โดยมังคละชุดแรกของมหาวิทยาลัยนเรศวร คือ มังคละ ชุด มังคลาธิษฐาน ต่อมาได้เกิด การแสดงมังคละชุดมังคละสราญหรือมังคละช่อแก้ว ซึ่งเป็นการแสดงชุดที่มี ชื่อเสียงที่สุดของมหาวิทยาลัยนเรศวร ต่อมามีมังคละพุทธบูชามังคละประ เพื่อเทิดพระ พุทธชินราช และมังคละรำเพลิน โดยส่วนใหญ่จะนำชุดที่มีอยู่แล้วแบบดั้งเดิมไปแสดง หรืออาจมีการแสดงมังคละที่ภาควิชาศิลปการแสดงกับดนตรีไทยผสมรวมกันขึ้นมาใหม่

(ภริตา เรื่องจิรายศ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557)

ภาพ 7 ผู้ที่มีบทบาทสืบทอดมังคละที่เป็นสมาชิกในวงและในสถานศึกษา

2.3 บทบาทการทำหน้าที่สืบทอดโดยกลุ่มผู้รับสารที่เป็นเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนจะให้ความสนใจในศิลปะ การแสดงพื้นบ้านเป็นพื้นฐานจากการสังเกตกิจกรรมในโรงเรียน ชุมชนและเล็งเห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างประสบการณ์ผ่านกิจกรรมการแสดงนี้จึงได้สมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นนักดนตรีหรือนักร้องม้งคละ โดยเด็กและเยาวชนมักจะมีประสบการณ์ในการแสดงต่างๆ มาเป็นระยะเวลา 3-5 ปี และมีการแสดงออกงานจำนวน 10-20 ครั้งต่อปี ไม่เพียงเท่านั้นจากการเก็บข้อมูล พบว่าพิเชษฐ สุวรรณชัย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ได้มีโอกาสได้ไปถ่ายทอดต่อทำรำให้กับนักเรียน โรงเรียนในจังหวัดสุโขทัยและได้มีโอกาสไปเผยแพร่ม้งคละที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกด้วย ซึ่งการไปเผยแพร่ในครั้งนี้ทำให้ม้งคละได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อีกทั้งไปสู่คนต่างถิ่นโดยเฉพาะในต่างประเทศที่มีวัฒนธรรมด้านศิลปะ การแสดง ใกล้เคียงกันกับประเทศไทย แน่แน่นอนว่าการถ่ายทอดทั้งหมดไม่ว่าจะช่องทางใด กลุ่มคนใดก็ตามสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการผลิตซ้ำ ที่ก่อให้เกิดคุณค่าของสื่อพื้นบ้านอย่างม้งคละท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาครอบงำ ความคิด โดยเฉพาะเยาวชนไทยที่น้อยมากจะให้ความสนใจกับสื่อประเพณีแบบนี้ อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดจะเป็นไปอย่างไวยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์นโยบาย งบประมาณเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีขวัญและกำลังใจในการทำงานสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมม้งคละต่อไปและไม่ทำให้สูญหายตามกาลเวลา

กระบวนการสื่อสารและกระบวนการถ่ายทอด/การผลิตซ้ำของม้งคละ

ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการสื่อสารม้งคละตามทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสาร ประกอบไปด้วยผู้ส่งสาร (Who) คือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด (Communicator) โดยการนำเอาม้งคละมาเป็นเนื้อหา (Message) ส่งผ่านช่องทางการสื่อสาร (In which channel) หรือสื่อ (Medium) ถึงคนในชุมชนและภายนอกชุมชน (Whom) ซึ่งคนในชุมชนหรือคนภายนอกชุมชนจะเป็นผู้เปิดรับข่าวสารนั้น (Receiver) อันจะทำให้องค์ประกอบของการสื่อสารสมบูรณ์ขึ้น โดยจำแนกกระบวนการสื่อสารและกระบวนการถ่ายทอด/การผลิตซ้ำของม้งคละ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มม้งคละที่มีสถานภาพทางสังคม กลุ่มม้งคละที่เป็นชาวบ้าน กลุ่มม้งคละเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กลุ่มมังคละที่มีสถานภาพทางสังคม

1.1 ผู้ส่งสาร (Who) หรือผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด (Communicator) ผู้ส่งสารกลุ่มนี้ที่เป็นหัวหน้าวง ได้แก่ ประโยชน์ ลูกพลับ หัวหน้าวงมังคละทองอยู่และรุ่งนภา จิมพุม มังคละช่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยประโยชน์ ลูกพลับ หัวหน้าวงมังคละทองอยู่ กล่าวถึงแรงบันดาลใจในการก่อตั้งวงสืบทอดมาจากครอบครัว ต้องการให้มังคละสืบทอดต่อและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

...แรงบันดาลใจ มาจากสายเลือด สานต่อทั้งหมดมาจากคุณพ่อ (ทองอยู่ ลูกพลับ) ประกอบกับตนต้องการเผยแพร่มังคละ ซึ่งมังคละตอนนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ไม่เป็นที่รู้จัก เราทำหน้าที่เพื่อเผยแพร่ อยากให้มังคละมีทั่วไป เป็นที่รู้จัก พอมีกิจกรรม อยากให้จังหวัดนำมังคละไปร่วมแสดงด้วย จะได้แพร่หลายได้ต่อไป

(ประโยชน์ ลูกพลับ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2557)

สำหรับผู้ส่งสารในกลุ่มผู้ที่มีสถานภาพทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1.1 ผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่ประดิษฐ์ทำรำหรือเพลงประกอบดนตรีมังคละ คือ บุคคลที่ต่อยอดทำรำดั้งเดิมของมังคละที่มีอยู่จากอดีตนำมาสานต่อและคิดค้น ปรับประยุกต์ขึ้นมาใหม่เพื่อความทันสมัยและสวยงาม สำหรับนำไปแสดงโชว์ตามสถานที่ต่างๆ โดยผู้ส่งสารกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย รุ่งนภา จิมพุม อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการประดิษฐ์ทำรำต่างๆ ขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก อาทิ ทำไหว้พระ ทำเทิดวิศิษฐศิลป์ ทำเชิดชูเมืองพิษณุโลก ทำหนุ่มสามล้อป้อสาวเรือนแพ ทำเด็ดดอกป๊อบ ทำไก่เหลืองหางขาว ทำปลาดตะเพียน ทำน่านาน ทำเสลาเล่นลม ทำชมน้ำตก ทำสาวหมี่ข้าว ทำชาวสองแควล่ำราญ ทำร้อยมาลัย ทำบางแก้วลีลา เป็นต้น ด้านศิริประภา โพธิ์อาศัย สมาชิกวงมังคละและครูโรงเรียนวัดจอมทอง ได้ถ่ายทอดและคิดประดิษฐ์ทำรำมาจากท่าเก่าแก่ของวง คือ ทำรำถวายมือ และได้คิดหน้าทับเพลงหรือปรับจังหวะกลองขึ้นมาใหม่ให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ด้านนิภารัตน์ กาญจนโชติ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านมังคละและเคยได้ร่วมงานกับมังคละวงทองอยู่ กล่าวว่า

...ตนได้สืบทอดมั่งคละจากท่านอาจารย์อนงค์ นาคสวัสดิ์ และเห็นว่าสังคมมันเปลี่ยนไปแล้ว เลยคิดการแสดงขึ้นมาตั้งแต่ 2525 อาทิ มั่งคละลีลา มั่งคละเกร็ดศรีสองแคว มีรูปแบบการแสดงที่ทันสมัย สวยงามขึ้น อย่างสมัยก่อนของอาจารย์อนงค์ นาคสวัสดิ์ จะเป็นแบบเกี่ยวพาราสี แต่มาสมัยนี้มาบูรณาการใหม่ให้วงดนตรีมั่งคละสามารถพัฒนาต่อยอดต่อไป

(นิภารัตน์ กาญจนโชติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2557)

1.1.2 ผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักสูตรทางการศึกษา โดยผู้ส่งสารกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย ศิริประภา โพธิ์อาศัย สมาชิกวงมั่งคละและครูโรงเรียนวัดจอมทอง ได้ถ่ายทอดมั่งคละในส่วนของชมรมของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนวัดจอมทอง มีการเล่นมั่งคละมาเป็นเวลากว่า 10 ปี เด็กส่วนใหญ่จะฝึกฝนไม่ยากเพราะได้ยินได้สัมผัสมาตั้งแต่เด็ก ถ่ายทอดการรำหรือการเล่นเครื่องดนตรีก็จะสามารถรับและต่อยอดได้เร็ว นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับมั่งคละตามโรงเรียนต่างๆ อีกด้วย ด้านนิภารัตน์ กาญจนโชติ กล่าวว่า

...ตั้งแต่เป็นอาจารย์สอนนาฏศิลป์ที่วิทยาลัยครูตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2523 เนื่องจากดนตรีมั่งคละในสมัยนั้นวิทยาลัยครูพิบูลสงครามเป็นผู้จัดเพราะว่าอดีตอาจารย์อนงค์ นาคสวัสดิ์คือเป็นอาจารย์นาฏศิลป์ท่านได้ทำเรื่องดนตรีมั่งคละไว้ เราเป็นอาจารย์นาฏศิลป์ที่มาสืบทอด เผยแพร่ สืบสานอนุรักษ์มาสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในฐานะที่ตัวเองเป็นอาจารย์สอนนาฏศิลป์ไม่ได้ละเลยและมองเห็นถึงความสำคัญ เด็กๆ ที่จบเอกนาฏศิลป์จากวิทยาลัยครูจะต้องรำมั่งคละให้ได้ทุกคน

(นิภารัตน์ กาญจนโชติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2557)

รุ่งนภา ฉิมพุม ได้ทำการสอนมั่งคละในรายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือตอนล่างแต่รายวิชาดังกล่าวยังไม่ได้มีการบรรจุไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดมั่งคละของมหาวิทยาลัยนเรศวร นอกจากจะมีการถ่ายทอดมั่งคละช่อแก้วแล้วยังมีการแสดงชุดต่างๆ ประกอบไปด้วย รำพทุษบูชา นเรศวรมั่งคละปุระและมั่งคละรำเพลิน นอกจากนี้ยังมี บุตรี สุขปาน และ ภูริตา เรื่องจิรายศ นอกจากจะเป็นผู้ถ่ายทอดทางด้านดนตรีและการรำมั่งคละแล้วยังดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมดนตรี การแสดงดนตรีและพื้นบ้านมั่งคละอีกด้วย

1.1.3 ผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่นำมังคละไปถ่ายทอดยังต่างประเทศ คือ บุคคลที่ได้มีโอกาสนำมังคละเอกลักษณ์ประจำจังหวัดพิษณุโลกไปถ่ายทอดยังต่างประเทศเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้คนทั่วโลกได้รู้จักถึงเอกลักษณ์และความสวยงามของศิลปะ การแสดงพื้นบ้านอย่างมังคละ โดยรุ่งนภา จิมพุดมและคณะได้นำมังคละไปแสดงที่ต่างประเทศคือประเทศอินเดีย ในงานพุทธยันตีเมื่อปี 2556 กับการแสดงรำพุทธบูชาบนเวทีธรรมมังคละปุระ

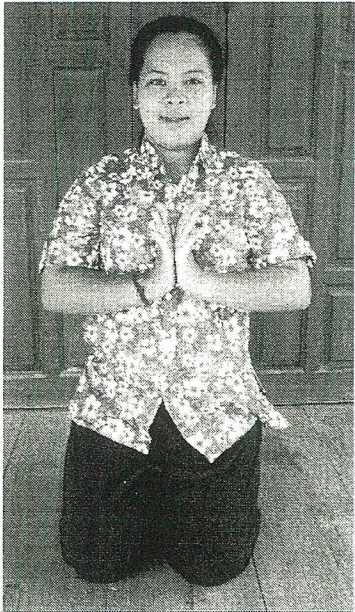
ภาพ 8 รำมังคละโชว์ที่ประเทศอินเดีย (รูปภาพได้รับความอนุเคราะห์จาก รุ่งนภา จิมพุดม)

1.2 สารหรือเนื้อหาสาระ (Message) มีดังนี้

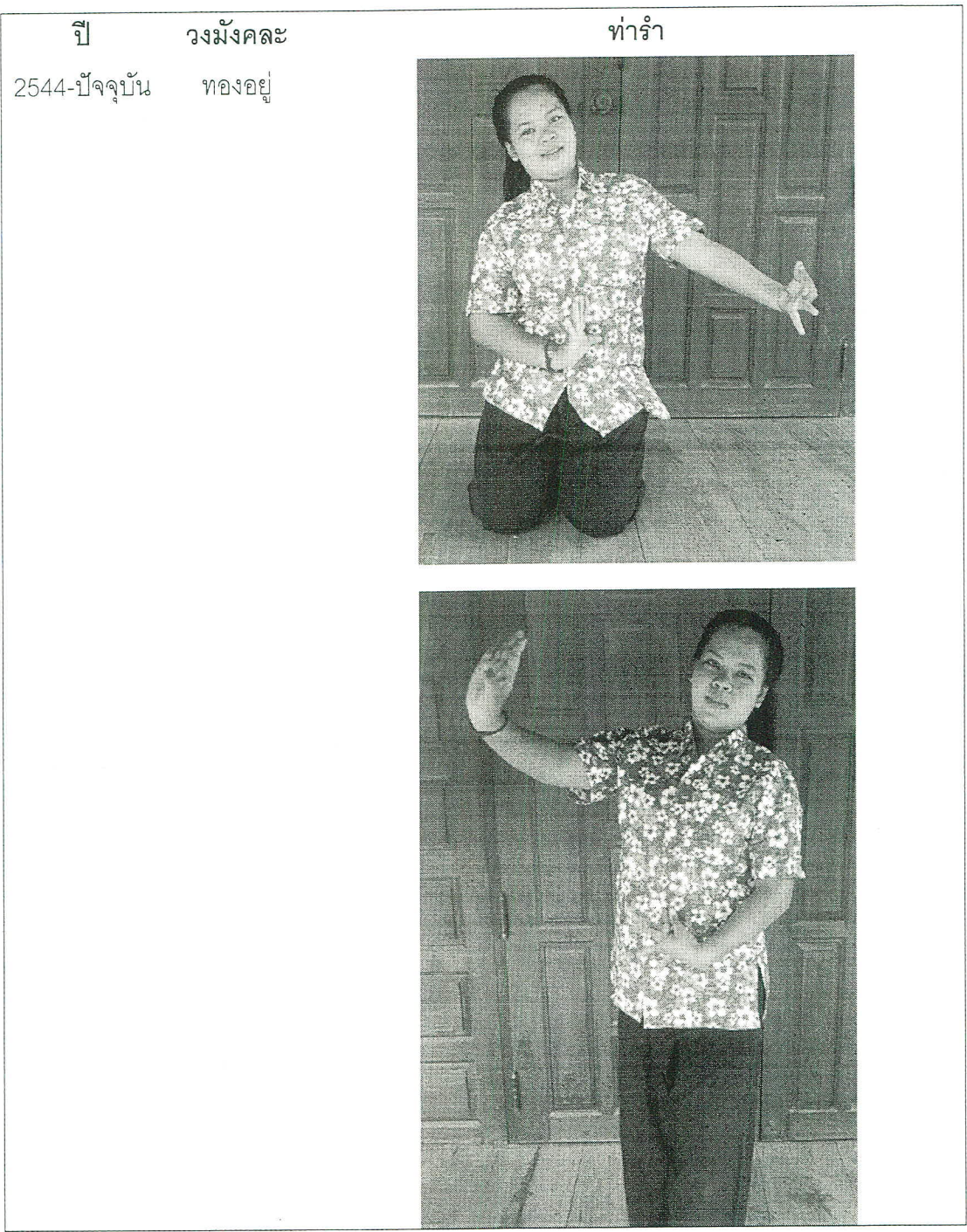
ทำรำ ส่วนใหญ่จะเป็นทำรำวงมาตรฐาน หรือนำมาดัดแปลงประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งแต่ละวงก็จะประดิษฐ์ทำรำที่แตกต่างกันออกไป เช่น ทำรำถวายเป็นของมั่งคละวงทองอยู่ ทำไหว้พระ ทำเทิดวิศิษฐศิลป์ ทำเชิดชูเมืองพิษณุโลก ทำหนุ่มสามล้อป้อสาวเรือนแพ ทำเด็ดดอกป๊อบ ทำไก่เหลื่องหางขาว ทำปลาตะเพียน ทำน้ำน่าน ทำเสลาเล่นลม ทำขมน้ำตก ทำสาวหมี่ซั่ว ทำชาวสองแควสำราญ ทำร้อยมาลัย ทำบางแก้วลีลา ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จะเห็นได้ว่าทำรำแต่ละทำรำล้วนเกิดจากแรงบันดาลใจภายใต้แนวคิดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก สำหรับทำรำนี้นั้นอาจมีการเรียกแบบเข้าใจผิด ซึ่งประโยชน์ ลูกพลับ กล่าวถึงชื่อเรียกทำรำไว้ ดังนี้

...เด็กรุ่นใหม่ กล่าวว่า นี่คือทำรำมั่งคละ ซึ่งทำรำมั่งคละไม่มี มีแต่ทำประกอบหรือรำประกอบเครื่องดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ
(ประโยชน์ ลูกพลับ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2557)

ตัวอย่างทำรำมั่งคละ (ทำประกอบหรือรำประกอบเครื่องดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ)

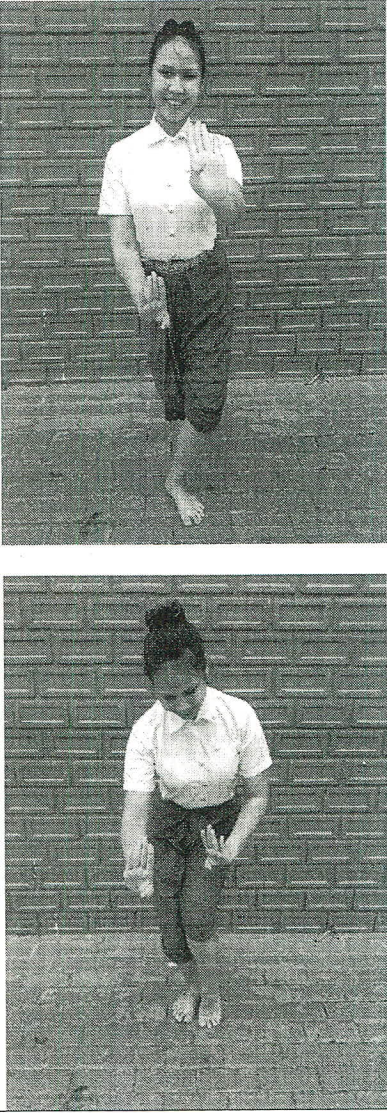
ปี	วงมั่งคละ	ทำรำ
2544-ปัจจุบัน	ทองอยู่	

ภาพ 9 สาธิตทำรำถวายเป็น (นางสาวธมลวรรณ นีมอนงค์)
ถ่ายเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2557

ภาพ 9 (ต่อ)

ทำรำถวายมือ เป็นทำรำที่เกิดจากการประดิษฐ์และการรับถ่ายทอดมาจากครู
ลีเกท่านหนึ่ง ที่วังทองอยู่เคารพนับถือตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ซึ่งทำรำถวายมือ เป็นการเทิดทูนบูชาครู
เริ่มแรกจะเป็นการไหว้ครู 3 ทิศ เพื่อความเป็นสิริมงคลและความสวยงาม ซึ่งได้มีการใช้ทำรำถวาย
มือมาตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน แต่จะนำมาดัดแปลงให้เข้ากับเพลงและการแสดงชุดต่างๆ ซึ่งก็จะ
ใช้ทำรำถวายมือนี้เป็นแม่แบบ

ปี	วงมัจฉะ	ทำรำ
2548	มัจฉะช่อแก้ว	

ภาพ 10 สำนิตการรำท่าบางแก้วลีลา

ท่าบางแก้วลีลาได้รับแรงบันดาลใจมาจากชื่อของสุนัขพันธุ์บางแก้ว ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกที่มีชื่อเสียงอีกชนิดหนึ่ง นำมาปรับท่าทำให้มีลักษณะคล้ายกับสุนัขพันธุ์บางแก้ว ด้วยการย่อตัวลง สร้างความแปลกใหม่และสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ได้อย่างสวยงาม เมื่อได้ชมจะนึกถึงความน่ารักและน่าเอ็นดูของสุนัขพันธุ์บางแก้ว

ปี	วงมัจฉะ	ท่ารำ
2548	มัจฉะช่อแก้ว	

ภาพ 11 สาธิตการรำท่าเต็ดดอกปีบ (นางสาวพิมลศิริ ทองมีมา)
ถ่ายเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2557

ท่าเตี๊ดดอกปีบ เป็นท่ารำที่ผู้ประดิษฐ์ท่ารำมีแรงบันดาลใจมาจากดอกปีบ ซึ่งเป็นดอกไม้ที่มาจากต้นปีบ ต้นไม้ประจำจังหวัดพิษณุโลก และได้นำมาดัดแปลงเข้ากับท่ารำ ด้วยการจับมือ ท่าท่าเตี๊ดดอกปีบ และลักษณะการยกเท้าเป็นท่าทางในการเก็บดอกปีบจากต้นนั่นเอง โดยออกแบบท่ารำให้มีความอ่อนช้อยของนางรำเพื่อให้ดูสวยงามน่ามอง

เพลงที่ใช้หลักเหมือนกัน อาทิ เพลงพระชนม์ชีพ เพลงสาวน้อย เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว เพลงบัวลอยบัวโรย เป็นต้น และเพลงที่ถือว่าบังคับใช้เป็นแม่แบบที่ทุกวงทุกใช้ คือ เพลงไม้สี่ (เพลงครู) เพลงไม้สาม เพลงไม้สอง เพลงไม้หนึ่ง รวมถึงต้องมีเพลงประวัติศาสตร์หนึ่งเพลง คือ เพลงนมนยานกระตกเป้ง

เครื่องดนตรี แต่ละวงม้งคละจะมีเครื่องดนตรีที่เหมือนกัน อาจต่างกันจำนวนที่ใช้ ซึ่งไม่มีข้อห้ามหรือจำกัดจำนวนแต่ต้องให้ครบเบญจดุริยางค์แท้ ประกอบไปด้วย กลองโกรีก (กลองม้งคละ) กลอง (กลองยีน กลองหลอน) ปี่ ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง โหม่ง และกรับ ซึ่งบางวงก็จะมีรำมะนาด้วย โดยผู้วิจัยจะอธิบายเครื่องดนตรีด้านลักษณะการใช้งานในภาพรวมของกลุ่มวงม้งคละทั้งหมด ตามคำอธิบายในดนตรีม้งคละ กองวิชาการและแผนงานเทศบาลนครพิษณุโลก (2555) และจากการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

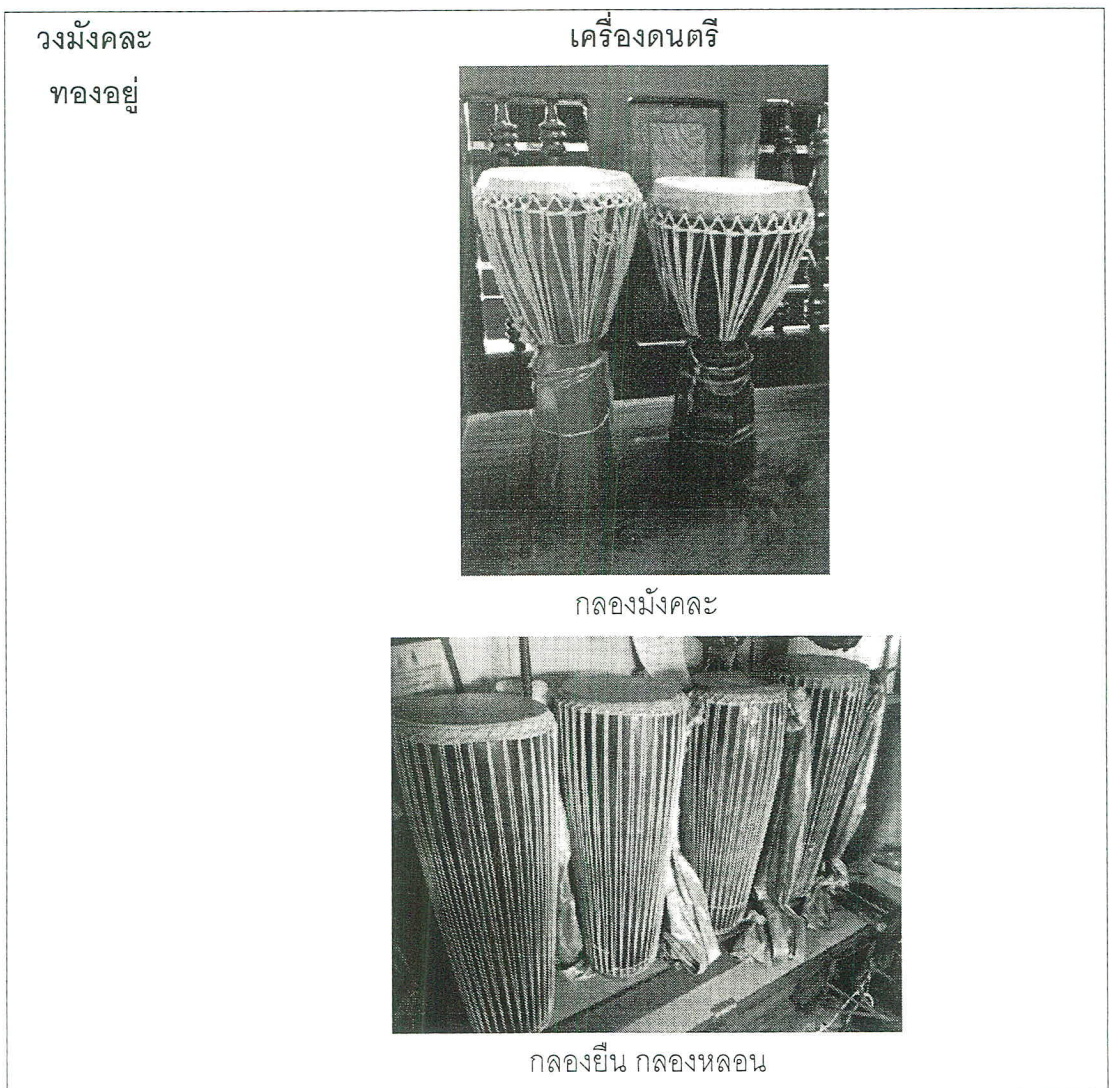
ปี่ มีลักษณะคล้ายปี่จีนเป็นข้อๆ เป็นลำปล้อง ทำหน้าที่บรรเลงและให้ทำนอง เสียงของปี่จะสร้างความเข้าใจเมื่อเป่าร่วมกับเครื่องดนตรีอื่นๆ

กลองโกรีกหรือกลองม้งคละ เป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอกของวงม้งคละ สาเหตุที่เรียกว่ากลองโกรีกคือเวลาตีจะให้เสียงโกรีกๆ กลองโกรีกมีขนาดเล็ก หน้ากลองหุ้มด้วยหนังทำจากไม้ขนุน โดยใช้หวาย 2 อันตีให้จังหวะ ปลายหวายพันเอาไว้ด้วยเชือก เวลาทำการแสดงม้งคละแต่ละวงจะใช้นักดนตรี 2 คนคนหนึ่งเป็นผู้ถือกลองและอีกคนหนึ่งถือหวายข้างละมือ เดินตีรัว ซึ่งลักษณะเด่นอีกอย่างของกลองโกรีกคือเมื่อตีจะมีเสียงดังมากและใช้สำหรับขัดจังหวะกับกลองยีนและกลองอีกด้วย

กลอง แบ่งเป็นกลองยีนและกลองหลอน สำหรับกลองยีนเป็นเครื่องดนตรีประเภทตีเป็นกลองสองหน้าทรงกระบอก หน้าใหญ่ใช้ไม้ตี หน้าเล็กใช้มือตี มีสายสะพายคล้องคอ กลองยีนมีลักษณะคล้ายกลองมลายูหรือกลองแขก วงดนตรีม้งคละแต่ละวงจะใช้กลองยีน 1-3 ใบ กลองยีนมีระดับเสียงต่ำทำหน้าที่ตียีนจังหวะของเพลงเป็นหลัก สาเหตุที่เรียกกลองยีนเนื่องจากใช้ตียีนให้จังหวะ ส่วนกลองหลอนเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ซึ่งด้วยหนัง 2 หน้า กลองหลอนจะทำหน้าที่ตีขัดจังหวะกลองยีน หยอกล้อให้เกิดความสนุกสนานยิ่งขึ้น ลักษณะกลองหลอนเป็นกลองสองหน้าทรงกระบอก หน้าเล็กใช้มือตี ส่วนหน้าใหญ่ใช้ไม้ตี มีสายสะพายคล้องคอเช่นเดียวกับกลองยีน

ฆ้องต้องมีคานหามสำหรับแขวนฆ้อง โดยจังหวัดพิษณุโลก นิยมใช้คานหามรูปพญานาค โดยฆ้องจะอยู่ในตำแหน่งต่างกันตามระดับเสียง ตำแหน่งหน้าสุดให้เสียงสูงใช้เป็นเครื่องดนตรีนำวง ตามด้วยกลองโกร๊กหรือกลองม้งคละนอกจากนี้ยังใช้รั้วจังหวะเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงเพลง ส่วนฆ้องอีก 2 ใบมีขนาดใกล้เคียงกันแต่มีระดับเสียงแตกต่างกันใช้ไม้ตีควบคุม จังหวะสลับกันไปมา

ฉิ่ง ฉาบกรอ ฉาบใหญ่ กรับ จะทำหน้าที่ประกอบจังหวะ เพิ่มสีสันและความสนุกสนาน สำหรับเครื่องดนตรีของกลุ่มวงม้งคละที่มีสถานภาพทางสังคม เครื่องดนตรีประกอบไปด้วย

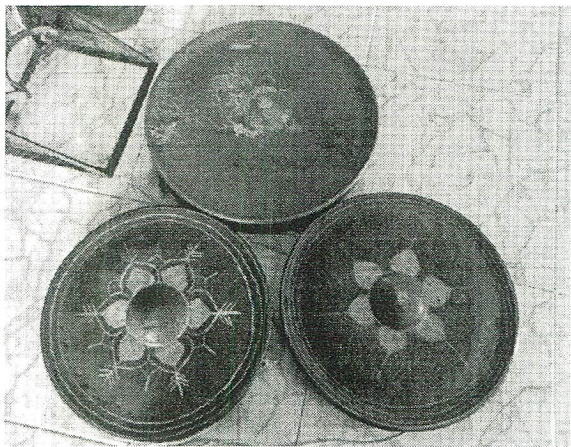
ภาพ 12 เครื่องดนตรีม้งคละวงทองอยู่

วังมัจฉะ
ทองอยู่

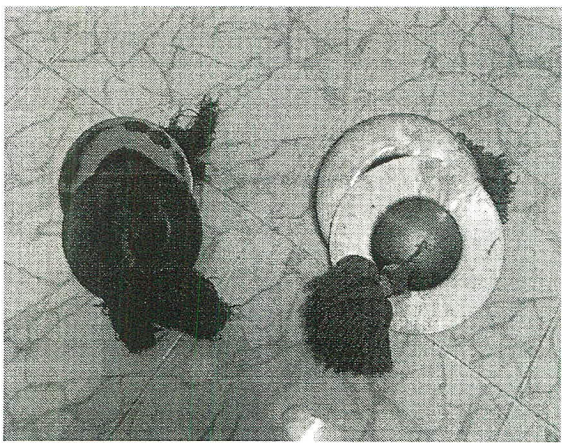
เครื่องดนตรี

ปี่

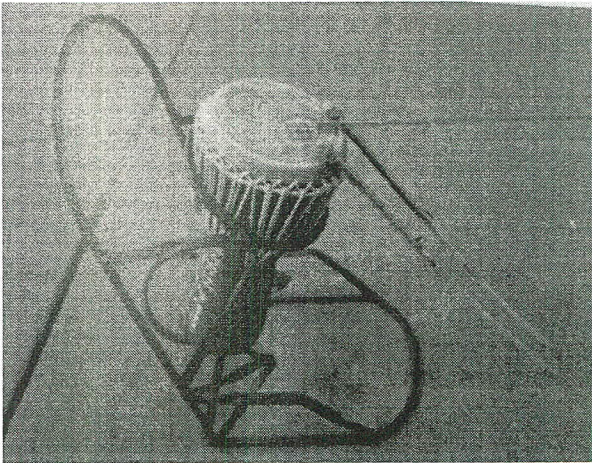
ฆ้อง

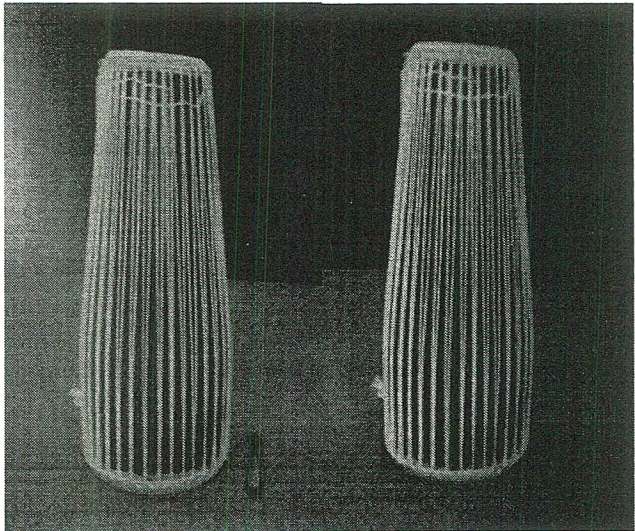
ฉาบหลอนและฉาบเย็น

ม้งคละ
ซ้อแก้ว

เครื่องดนตรี

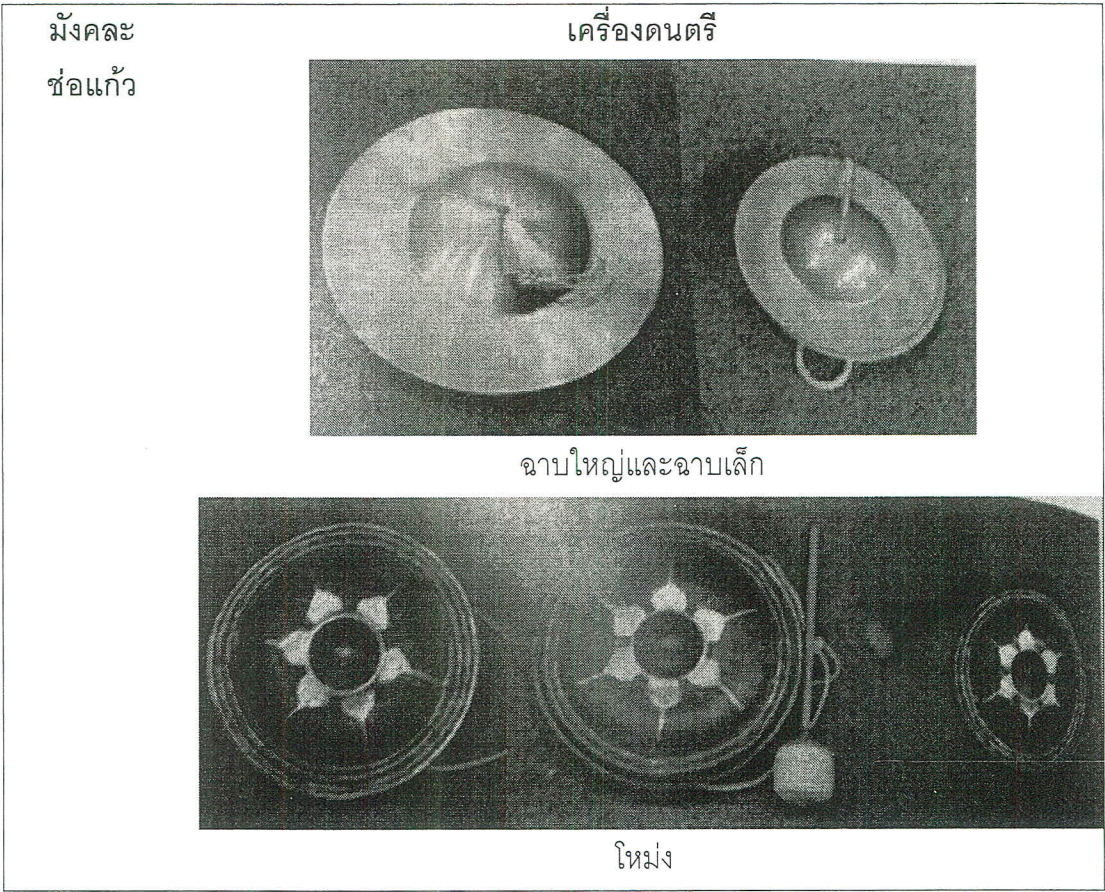

กลองโก๊กรัก (กลองม้งคละ)

กลองยี่น กลองหลอน

ภาพ 13 เครื่องดนตรีม้งคละซ้อแก้ว ถ่ายเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557

ภาพ 13 (ต่อ)

และจากการเก็บข้อมูลจากการสังเกต ผู้วิจัย พบว่า มังคละวงทองอยู่ ได้ผลติดกลอง
เองทุกขั้นตอน เป็นสิ่งที่ทำให้แตกต่างจากมังคละวงอื่นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางการ
สื่อสารที่ใช้ไว้สืบทอดดนตรีมังคละได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ภาพ 14 การผลิตกลองม้งคละ ถ่ายเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2557

การแต่งกาย แต่งด้วยเสื้อลายดอก นุ่งโจงกระเบนหรือแต่งแบบชุดไทยเดิมแต่งให้สวยงาม เลือกใช้สีม่วงซึ่งเป็นสีประจำจังหวัดพิษณุโลกหรือถ้าเป็นในส่วนของม้งคละช่อแก้วมหาวิทยาลัยนเรศวร จะเป็นชุดพื้นบ้าน เสื้อโจงกระเบน เน้นการสวมใส่ด้วยผ้าทอพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าทอลายดอกปืบ สีของชุดที่สวมใส่นั้นเน้นสีม่วงเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ภาพ 15 การแต่งกายของมั้งคละทองอยู่ ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพ 16 การแต่งกายของมั้งคละซ่อแก้ว (รูปได้รับการอนุเคราะห์จาก รุ่งนภา จิพัฒ)

1.3 ช่องทางการสื่อสาร (In which channel) หรือสื่อ (Medium)

ช่องทางการสื่อสารในการเผยแพร่มังคละ กลุ่มมังคละก็จะมีช่องทางที่แตกต่างกันออกไปทั้ง เวทีการแสดง การประกวด การศึกษา และสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะทางด้านสื่อสารมวลชน ที่สามารถส่งสารไปได้ในวงกว้างระดับมวลชนได้ดีกว่าช่องทางอื่น ซึ่งมังคละวงทองอยู่เป็นวงมังคละที่ได้มีโอกาสเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ประกอบไปด้วย รายการคุณพระช่วย รายการห้องข่าว 7 สี ช่วงศาสตร์และศิลป์ รายการ 4 สาวผจญภัย และรายการคนไทยหัวใจไม่ห่อ ดังนี้

1.3.1 สื่อกระจายเสียงประเภทโทรทัศน์ โดยทำการสื่อสารผ่านเนื้อหารายการในรูปแบบต่างๆ มากกว่าการมีช่องทางการสื่อสารโทรทัศน์เป็นของตนเองเนื่องจากสื่อโทรทัศน์มีราคาแพงในการลงทุน มีต้นทุนการดำเนินงานในระดับที่สมควร แต่การลงทุนทำให้เกิดกลุ่มคนดูให้เป็นผู้จึกมากขึ้น อย่างแพร่หลายมากกว่าสื่อประเภทอื่น ทั้งนี้สื่อมวลชนประเภทนี้มีความต้องการผลิตเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสื่อพื้นบ้านที่เป็นการแสดงท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นมังคละจึงใช้ช่องทางการสื่อสารมวลชนแบบโทรทัศน์อย่างพึ่งพาอาศัยระหว่างผู้ผลิตรายการโทรทัศน์กับมังคละในพื้นที่อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทั้งสองฝ่าย อีกทั้งยังช่วยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสืบทอดอัตลักษณ์ วัฒนธรรมพื้นบ้านและหากอธิบายในเชิงแนวคิดด้านการผลิตซ้ำ ผู้วิจัยพบว่า รายการโทรทัศน์เป็นตัวแปรที่สำคัญในการผลิตซ้ำสื่อวัฒนธรรมทุกประเภท มังคละเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ถูกคัดสรรจากผู้ผลิตรายการเป็นเนื้อหาที่มีคุณค่าในการผลิตซ้ำ ดังที่ผู้วิจัยจะอธิบายตามประเภทของรายการต่างๆ ดังนี้

รายการคุณพระช่วย วงดนตรีมังคละทองอยู่ร่วมกับวงลูกทุ่งโรงเรียนจ่านกร้องและวงออร์เคสตราของรายการคุณพระช่วย ร่วมแสดงโชว์ในชุด มังคละออร์เคสตรา โดยสามารถนำมาผสมผสานกันอย่างลงตัว สมบูรณ์ สวยงามและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก สำหรับเนื้อหาที่ออกอากาศในครั้งนั้นประกอบไปด้วย การกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของมังคละ จากนั้นเป็นการแสดง โดยเริ่มต้นบรรเลงดนตรีมังคละออร์เคสตรา เป็นบทเพลงพิเศษที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีเฉพาะแต่ละประเภททั้งดนตรีเครื่องสายสากล ดนตรีลูกทุ่ง โดยเฉพาะดนตรีพื้นเมืองโบราณมังคละที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัวโดยจังหวะหลักเป็นแบบมังคละโบราณ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า เพลงไม้สี่ ซึ่งเป็นเพลงครุ บรรเลงนำด้วยวงมังคละเพื่อบูชาครู เรียบเรียงเพิ่มเติมให้เป็นดนตรีลูกทุ่งพื้นบ้าน ผสมด้วยเครื่องเป่า ของวงดนตรีลูกทุ่งทั้งยังเพิ่มความยิ่งใหญ่ด้วยวงเครื่องสายฝรั่ง บรรเลงนำด้วยเสียงขลุ่ย ของ อาจารย์ณิสร ศรีกลิ่นดี ประชันขลุ่ยกับเสียงแซ็คโซโฟน

รับจังหวะด้วยกลองมโหระทึก เป็นการผสมผสานดนตรีตะวันตก ตะวันออกและดนตรีพื้นบ้านโบราณได้อย่างลงตัว

ภาพ 17 รายการคุณพระช่วย (Capture) โซวี่ในชุด มโหระทึกออร์เคสตรา ออกอากาศเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2551 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ผู้ดำเนินรายการ เท่ง เทิดเทิง ธงชัย ประสงค์สันติและทอดด์ ทองดี

รายการห้องข่าว 7 สี ในช่วงศาสตร์และศิลป์ โดยเป็นการแสดงและเล่นดนตรีมโหระทึกแบบดั้งเดิมของมโหระทึกวงทองอยู่ เป็นการถ่ายทอดมโหระทึกเพื่อเป็นการเผยแพร่สื่อพื้นบ้านวัฒนธรรมอันดีของจังหวัดพิษณุโลกไว้

ภาพ 18 รายการห้องข่าว 7 สี ช่วงศาสตร์และศิลป์ (Capture) ออกอากาศเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2555 ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ผู้ดำเนินรายการ สีนีวรรณ เรณูมาศ

รายการ 4 สาวผจญภัย ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ได้เสนอเรื่องราวของการทำกลองมั่งคั่งและการใช้การเล่นดนตรีมั่งคั่งแบบดั้งเดิม

ภาพ 19 รายการ 4 สาวผจญภัย ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี (Capture) ออกอากาศ
เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2556 ผู้ดำเนินรายการ ชัชช ชัชชญา, แนนท์ พัชรธร,
ลิลลี่ รัมภ์ภา, ปาล์ม เอ็มมิกา

รายการคนไทยหัวใจไม่ท้อ ตอน ประโยชน์ ลูกพลับกับดนตรีมังคละ เมืองสองแคว ถ่ายทำเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2556 ที่ผ่านมา ผู้วิจัยมีโอกาสได้ติดตามเก็บข้อมูล และจากการสังเกต เนื้อหาที่ออกอากาศในครั้งนั้น ประกอบไปด้วย การตามรอยของสื่อพื้นบ้าน มังคละที่กำลังจะหายไปด้านประโยชน์ ลูกพลับ ได้กล่าวถึงประวัติ รวมถึงความต้องการที่รื้อฟื้น ส่งเสริม มังคละมาโดยตลอดเพื่อให้มังคละดำรงอยู่ต่อไป

ภาพ 20 รายการ คนไทยหัวใจไม่ท้อ (Capture) ออกอากาศวันเสาร์ที่ 28 ธันวาคม 2556
ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ผู้ดำเนินรายการ เจอร์รี่ วัชรินทร์

ในส่วนของการเผยแพร่ ถ่ายทอด มังคละผ่านรายการโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่า มีส่วนทำให้มังคละเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เข้าถึงมวลชนมากขึ้น โดยเฉพาะคนจังหวัดพิษณุโลก กรณีรายการคุณพระช่วย ได้ผสมผสานระหว่างมังคละ วงออร์เคสตรา และวงดนตรีลูกทุ่ง ได้อย่างสมบูรณ์ สวยงาม ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แบบโบราณที่มังคละทองอยู่นำไปถ่ายทอด เป็นการตีหน้าทับแบบดั้งเดิมส่วนที่ 2 วงดนตรีลูกทุ่งโรงเรียนจ่านกร้องจะประยุกต์เข้าร่วมกับดนตรีสากลออร์เคสตราของรายการคุณพระช่วย ปรับจังหวะใหม่ ทำว่าเป็นสากล

เพื่อให้คนสนใจกันมากขึ้น ขณะเดียวกันประโยชน์ ลูกพลับ ได้กล่าวถึงการผสมผสานจากรายการ คุณพระช่วยว่า

...เนื้อหารายการไม่มีอะไรมาก แต่มึงควรจะไม่ต้องไม่ให้เพื่อนเท่านั้นเอง ในเรื่องการ แต่งตัว การแสดงถูกต้อง ผสมผสานได้แต่ต้องสมดุล
(ประโยชน์ ลูกพลับ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2557)

ซึ่งสอดคล้องกับนิภารัตน์ กาญจนโชติ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและ วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก ที่กล่าวถึงการผสมผสานของสื่อพื้นบ้านไว้ว่า

...การแสดงมั่งคละ จังหวัดพิษณุโลก เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ในลักษณะร่วมสมัย ซึ่ง ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่ง เราไม่ได้ใช้ความถูกต้องมาเป็นตัวกำหนด กรณีรายการคุณพระ ช่วย ที่นำมั่งคละไปผสมผสานกับเครื่องดนตรีตะวันตก แต่มั่งคละไม่ได้โดนกลืน ถือว่า เป็นอีกมิติหนึ่งทางการแสดง เป็นการเผยแพร่ สืบทอด อย่างไรก็ตามมั่งคละต้องใช้เครื่อง ดนตรีที่เป็นมาตรฐาน ต้องมีกลองมั่งคละ กลองหลอน กลองยี่น ฆ้อง ปี่ คานหามซึ่ง เอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกต้องเป็นพยานาค
(นิภารัตน์ กาญจนโชติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2557)

1.3.2 การสื่อสารสาธารณะแบบกลุ่ม ประเภทเวทีการแสดง การสื่อสารแบบนี้ จะเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ตามกิจกรรมต่างๆ ที่คนในชุมชนเป็นผู้สร้างสรรค์ ทำให้มี ข้อจำกัดในกลุ่มคนดู คือ มีจำนวนเฉพาะภายใต้ขนาด พื้นที่ ระยะเวลาที่จัดสรร และไม่มี กลุ่มเป้าหมายระบุชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นคนที่เกี่ยวกับการจัดงานหรือบุคคลภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่รับชมการแสดงมั่งคละผ่านเวทีนั้นถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบสูง คือ เมื่อเปิด รับสารอย่างเผชิญหน้าจะมีความรู้สึกเข้าถึงลักษณะท่าร่า ความหมาย สีหน้า จังหวะการร้อง การเอียงกาย เป็นต้น ประเด็นถัดมา ผู้วิจัยพบว่าการแสดงผ่านกลุ่มเช่นนี้จะมีอุปสรรคสำคัญคือ กลุ่มคนดูแคบและรู้จักมั่งคละพอสมควรหรืออาจมีคนในครอบครัวแสดงอยู่ในงานมั่งคละเป็นได้ อาทิ การประกวด

นอกจากนี้ได้ร่วมแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์องค์การบริหารส่วนจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ “บึงราชนกเกมส์” 7 ณ สนามกีฬาจังหวัดพิษณุโลก ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งการนำไปมั่งคละไปร่วมแสดงในพิธีเปิดนั้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญ และพิธีไหว้ครูประจำปี ซึ่งถือว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่นอกจากจะเป็นการทำความเคารพครูบาอาจารย์ เครื่องดนตรีของมั่งคละเพื่อความเป็นสิริมงคล ความประสบความสำเร็จแล้วยังเป็นการพบปะสังสรรค์ระหว่างเครือข่ายชมรมมั่งคละในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการร่วมกันหาแนวทางสืบทอดมั่งคละเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกสืบไป

ภาพ 21 ร่วมแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ อบจ. 17 จังหวัดภาคเหนือ “บึงราชนกเกมส์” ระหว่างวันที่ 22-23 กุมภาพันธ์ 2557 ณ สนามกีฬา จังหวัดพิษณุโลก (รูปภาพได้รับการอนุเคราะห์จาก ศิริประภา โพธิ์อาศัย)

การประกวดที่เวทีสวนชมน่านเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดพิษณุโลก มั่งคละ ช่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งสามารถคว้ารางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับภาคเหนือมาได้ ต่อมาได้มีโอกาสประกวดอีกครั้งในโครงการมหกรรมนันทนาการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนาง

เจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้รับรางวัลชนะเลิศในระดับภาคเหนือภายหลังได้้นำการแสดงออก
เผยแพร่อุสสาธนาชนในโอกาสต่างๆ ได้ปรับรูปแบบการแสดงเพื่อให้เหมาะสม โดยการตัดส่วนบทร้อง
ออกคงเหลือเฉพาะดนตรีม้งคละเท่านั้น และได้เปลี่ยนชื่อชุดการแสดงเป็น “รำม้งคละสราญ” ได้มี
โอกาสนำออกแสดงในการต้อนรับแขกของมหาวิทยาลัยนเรศวรและในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
ด้านนาฏศิลป์และดนตรีไทยมาอย่างต่อเนื่อง

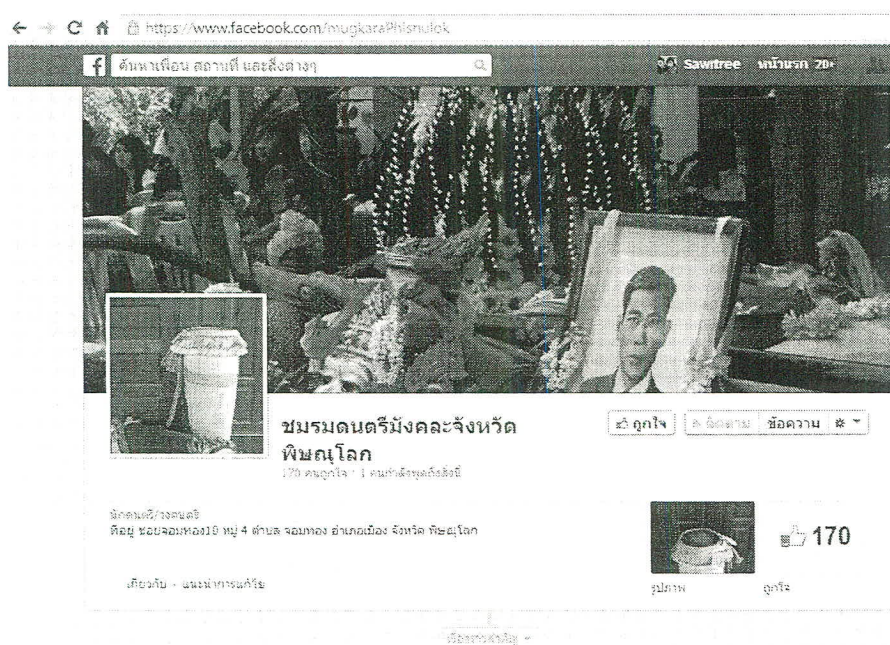

ภาพ 22 การแสดงวิชฎศิลป์น ยลยีนม้งคละ นบพระ ณ เมืองพิษณุโลก
(รูปภาพได้รับการอนุเคราะห์จาก รุ่งนภา จิมพุด)

ภาพ 23 รางวัลชนะเลิศการประกวดกิจกรรมนันทนาการสร้างสรรค์โครงการมหกรรม
นันทนาการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
(รูปภาพได้รับการอนุเคราะห์จาก รุ่งนภา จิมพุด)

1.3.3 สื่อใหม่ (New media) มังคละต้องอาศัยช่องทางการสื่อสารแบบใหม่คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์นำเอาเนื้อหาจากโทรทัศน์ไปเผยแพร่ซ้ำทางโซเชียล โดยผู้วิจัยพบว่า มังคละทองอยู่ได้ใช้ เฟซบุ๊ก มีชื่อเฟซบุ๊ก ว่าชมรมมังคละพิษณุโลก เป็นการนำเสนอในสื่อออนไลน์ ที่สามารถลดต้นทุนการใช้สื่อ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดผู้รับสารที่ไม่เฉพาะเจาะจงได้ทั่วโลก ขนาดของ ผู้รับสารและจำนวนผู้รับชมไม่จำกัดและยังเพิ่มศักยภาพเนื้อหาที่มีข้อจำกัดได้ด้วย โดยสามารถ ขยายเนื้อหาไว้บนบอร์ดหรือกระดานที่เปิดกว้างให้ผู้คนได้อ่านและสื่อสารโต้ตอบหรือที่เรียกว่า คอมเมนต์ (Comment) หรือหากมีใครสนใจที่ต้องการข้อมูลหรือนำข้อมูลไปใช้ก็สามารถรับรู้ได้ทันที ในช่วงเวลาที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันก็ได้ ซึ่งการสื่อสารลักษณะเรียกว่าเป็น Asynchronous communication หรือการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่ต้องเผชิญหน้าและอยู่ใน ช่วงเวลาเดียวกัน และเป็นประโยชน์มากที่สุดในปัจจุบันนี้อย่างไรก็ตามทั้งการส่งสาร ช่องทางการ สื่อสารที่ต่างก็อาศัยพึ่งพาระหว่างกันทั้งสองฝ่ายต้องมีความเข้าใจพื้นฐานของการแสดงทั้งนี้ เพื่อให้สารมีความถูกต้องไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นกำเนิดที่ผ่านมา

ภาพ 24 ชมรมมังคละพิษณุโลก

ที่มา: <https://www.facebook.com/mugkaraPhisnulok>

นอกเหนือไปจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าได้มีการนำเอารายการโทรทัศน์ไปบรรจุลงในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่านเว็บไซต์ ที่ให้บริการในการอัปโหลดข้อมูลวิดีโอแบบไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่าง ยูทูบ

ภาพ 25 รายการคุณพระช่วย มิ่งคละออร์เคสตรา

ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=s-z9mxnPwk4>

ภาพ 26 รายการ 4 สาวผจญภัย

ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=W0FQKdgjSJM>

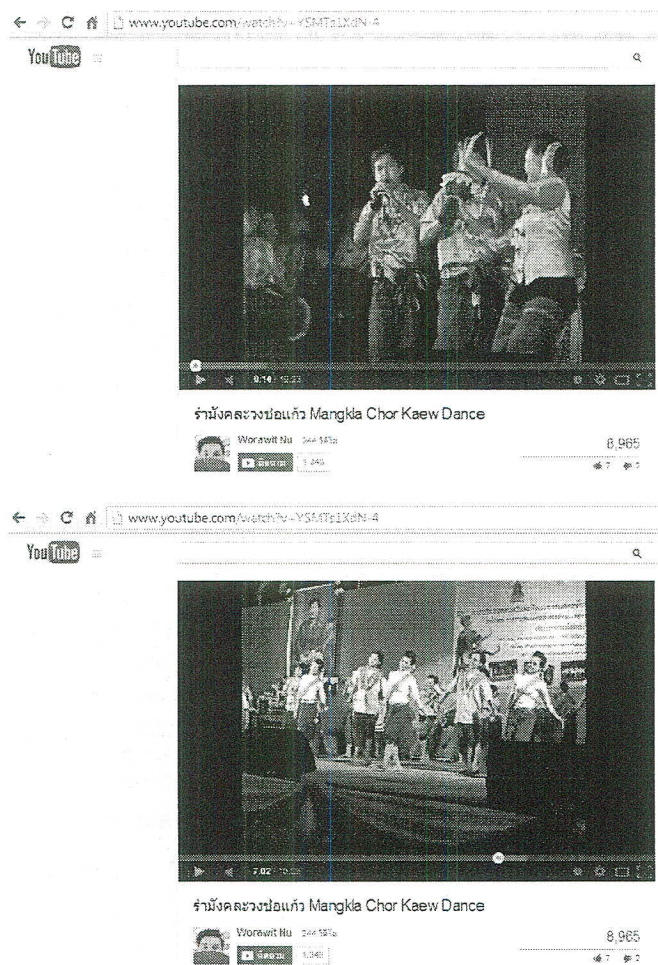
ภาพ 27 รายการคนไทยหัวใจไม่ท้อ

ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=oz4XSMaynEU>

ภาพ 28 รายการสารคดีเรื่อง "ประโยชน์ ลูกพลับ" ครูผู้สืบสานดนตรีพื้นบ้านม้งคะ

ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=0F4ocWDBLi4>

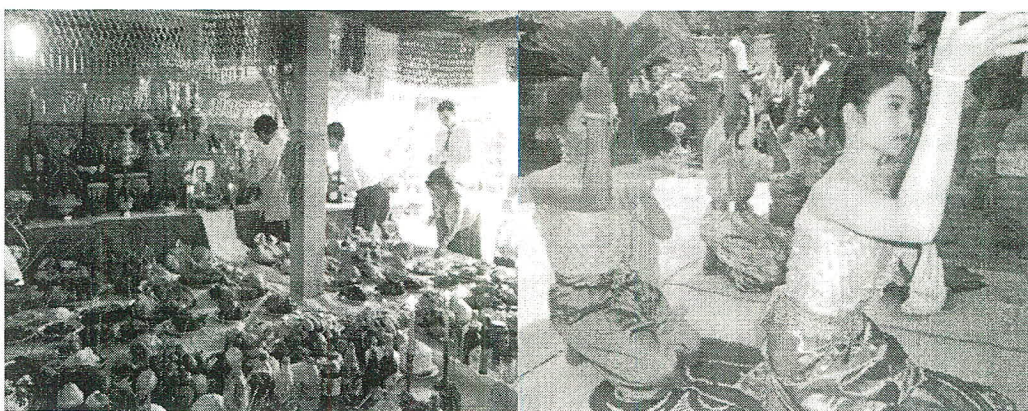

ภาพ 29 มั่งคละช่อแก้ว

ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=YSMTs1XdN-4>

1.3.4 กิจกรรม (Event) นอกจากการถ่ายทอดมั่งคละผ่านช่องทางการสื่อสารข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่า มั่งคละทองอยู่ ได้จัดกิจกรรมสำหรับทำความเคารพครูบาอาจารย์เป็นประจำทุกปีคือ พิธีไหว้ครู หรือนำมั่งคละไปแสดงเปิดตัวสายการบิน ที่ทำการเปิดเส้นทางการบินขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสายการบินที่ถือว่ามีความทันสมัย ได้เล็งเห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ความเป็นพิษณุโลก โดยให้ความสำคัญกับมั่งคละมาร่วมเปิดตัวสายการบิน ทำให้ชาวพิษณุโลกเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงมั่งคละมากยิ่งขึ้น ด้านมั่งคละช่อแก้วมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้จัดทำโครงการสืบดนตรีและการแสดงพื้นบ้านมั่งคละ เพื่อให้นิสิตในชมรมได้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นการส่งต่อรุ่นต่อรุ่น จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง โดยจะเชิญวิทยากรจากภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านมั่งคละโดยตรงมาถ่ายทอดทั้งเรื่องของดนตรีและทำรำมั่งคละ อีกทั้ง

ยังมีโครงการมังคละสัญจร จัดขึ้นปีละ 1 ครั้งเช่นกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้คนภูมิภาคอื่นๆ รู้จักมังคละมากขึ้น เนื่องจากมังคละจะมีการเล่นเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และกำแพงเพชร เท่านั้น ในส่วนของรายการโทรทัศน์ที่ได้เข้ามามีส่วนทำให้มังคละเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ในส่วนตรงนี้มีผลมาก ทำให้คนสนใจและรู้จักมังคละในจังหวัดพิษณุโลกมากยิ่งขึ้น

ภาพ 30 พิธีไหว้ครูประจำปีของมังคละวงทองอยู่ ถ่ายเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2557

ภาพ 31 มังคละเปิดตัวสายการบิน แอร์เอเชีย (รูปภาพได้รับการอนุเคราะห์จาก
ศิริประภา โพธิ์อาศัย)

นอกจากนี้ มังคละทองอยู่ ได้มีโอกาสไปร่วมแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดพิษณุโลกอาทิ งาน Night of stars 2013 ที่จังหวัดพิษณุโลก โดยบริษัท เดอเบล จำกัด (ในเครือกระทิงแดง) จัดขึ้นที่โรงแรมอัมรินทร์ลากูน ซึ่งจังหวัดพิษณุโลกเป็นเจ้าภาพในการจัดงานและได้เชิญพนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารจากทั่วประเทศเข้าร่วมงาน โดยงานนี้ได้เลือกเอกลักษณ์พื้นบ้านของจังหวัดพิษณุโลกไปจัดแสดงคือมังคละวงทองอยู่ ซึ่งผู้เข้าร่วมงานให้ความสนใจเป็นจำนวนมากและจากการเก็บข้อมูลจากการสังเกต ถึงขั้นตอนการเตรียมการแสดงนั้นพบว่า มังคละวงทองอยู่ จะไม่มีการซ้อมวงดนตรีหรือการรำ เนื่องจากจะเล่นเพลงและมีท่าประจำแต่จะกระทำเพียงการไหว้ครูก่อนการแสดงเพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น

ภาพ 32 งาน Night of stars 2013 โดยบริษัท เดอเบล จำกัด (ในเครือกระทิงแดง)

ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557 ที่โรงแรมอัมรินทร์ลากูน จังหวัดพิษณุโลก

1.3.5 รายวิชาการศึกษา ในส่วนของการนำมังคละมาบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษา รุ่นนภา ฉิมพุม หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งมังคละช่อแก้ว มหาวิทยาลัยนเรศวร กล่าวว่า

...มังคละไม่ได้บรรจุในหลักสูตรอย่างชัดเจน แต่มีสอนอยู่ลักษณะเป็นรายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และเข้าใจมังคละซึ่งเป็นนาฏศิลป์และสื่อพื้นบ้านของไทย ได้รู้จักตัวตน ในส่วนมังคละของมหาวิทยาลัยนเรศวรประกอบไปด้วยหลายชุดการแสดง อาทิ มังคละสราญหรือมังคละช่อแก้ว รำพุทธบูชา นเรศวรมังคละปุระ มังคละรำเพลิน โดยมังคละสราญหรือมังคละช่อแก้วจะเป็นชุดการแสดงที่มีชื่อเสียงและถูกนำมาเผยแพร่มากที่สุด ส่วนรำพุทธบูชา นเรศวรมังคละปุระ

ได้ไปแสดงที่ต่างประเทศคือประเทศอินเดีย จัดแสดงขึ้นเพื่อแสดงโชว์ให้ชาวพุทธที่นั่นดู
ในงานพุทธยันตีเมื่อปี 2556
(รุ่งนภา ฉิมพุม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557)

ส่วนมังคละในโรงเรียนต่างๆ ของจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยพบว่า
ทางโรงเรียนได้เปิดสอนมังคละในรูปแบบของชมรม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีเด็กและเยาวชนเต็มใจที่
จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นมังคละ เพื่อให้ตนเองได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เผยแพร่
มังคละสืบไป

1.4 ผู้รับข่าวสารมังคละ (Receiver)

จากการเก็บข้อมูล พบว่า ผู้รับข่าวสารของกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมจะมีทุกกลุ่ม
แต่อาจมีมากขึ้นอยู่กับบุคคลที่รักศิลปะวัฒนธรรม เด็กและเยาวชนก็เป็นส่วนหนึ่งของผู้รับสาร
จากการได้รับชมการแสดงมังคละตามสถานที่ที่ไปแสดง หรือด้านผู้ว่าจ้างก็จะระบุว่ากลุ่มผู้รับ
สารเป็นเด็กและเยาวชน ชาวบ้านหรือกลุ่มนักวิชาการที่เข้าร่วมประชุมและมีการนำมังคละ
เอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกไปทำการแสดง เช่น ต้องการเลือกแบบวงมังคละที่สนุกสนานก็จะเลือก
มังคละสราญ ถ้าเป็นพิธีการ ดูศักดิ์สิทธิ์ จะเป็นแบบรำพุทธบูชาแนววงมังคละปุระ เป็นต้น

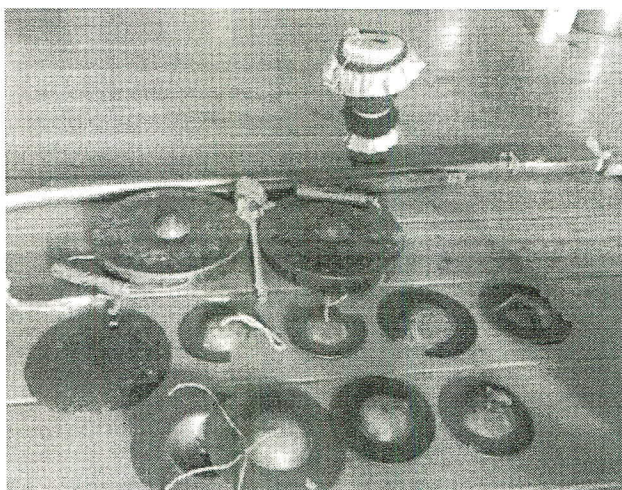
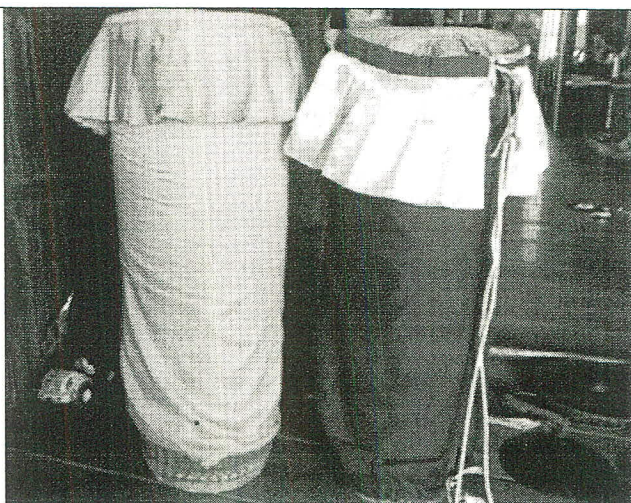
2. กลุ่มมังคละที่เป็นชาวบ้าน

2.1 ผู้ส่งสาร (Who) หรือผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด (Communicator) ผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่
เป็นผู้ก่อตั้งวงและผู้นำในกลุ่มที่เป็นชาวบ้านคือ นายย้วน เขียวเอี่ยม หัวหน้ามังคละคณะพรเมือง
พรหมและนายณัด ทองอินทร์ เป็นหัวหน้าวงมังคละคณะเจริญไผ่ยอดอน

2.2 สารหรือเนื้อหาสาระ (Message) มีดังนี้

ทำรำมังคละ คณะพรเมืองพรหมและมังคละคณะเจริญไผ่ยอดอน มีลักษณะทำรำ
จะเป็นทำรำวงมาตรฐานของไทยเครื่องดนตรี

ม้งคละคณะพรเมือง
พรหม

ภาพ 33 เครื่องดนตรีม้งคละคณะพรเมืองพรหม ถ่ายวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2557

ม้งคละคณะเจริญไผ่
ชอดอน

ภาพ 34 เครื่องดนตรีม้งคละคณะเจริญไผ่ชอดอน ถ่ายวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2557

2.3 ช่องทางการสื่อสาร (In which channel) หรือสื่อ (Medium)

ด้านมั่งคละคณะพรหมเมืองพรหม ได้ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านเวทีการประกวดต่างๆ ซึ่งจากเวทีการประกวด สามารถคว้ารางวัลที่ 3 เป็นผู้ชนะการประกวดดนตรีพื้นบ้านและการแสดงพื้นบ้านพุทธศักราช 2536 โดย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม นอกจากนี้ได้ทำการสอน การเล่นมั่งคละให้กับเด็กและเยาวชนตามโรงเรียน เช่น โรงเรียนอินทฤทธิพิทยา อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก เช่นเดียวกับมั่งคละคณะเจริญไม้ชวดอน ได้ทำการแสดงและการประกวดต่างๆ ซึ่งจากเวทีการประกวดสามารถคว้า รางวัลที่ 3 การประกวดดนตรีมั่งคละ ประจำปี 2533 จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยครูพิบูลสงครามและรางวัลจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม 2534 เนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ดนตรีมั่งคละ นอกจากนี้ยังสอนให้ความรู้กับเด็กที่โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์ในชุมชนและโรงเรียนเกษตรบ้านกร่างอีกด้วย

2.4 ผู้รับข่าวสารมั่งคละ (Receiver)

จากการเก็บข้อมูล กลุ่มผู้รับสารจะเป็นคนในชุมชน เด็กและเยาวชนที่นำมั่งคละไปถ่ายทอด อย่างเช่น เด็กและเยาวชนตามโรงเรียน เช่น โรงเรียนอินทฤทธิพิทยา อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และเด็กที่โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์ในชุมชนและโรงเรียนเกษตรบ้านกร่าง จังหวัดพิษณุโลก

3. กลุ่มมั่งคละเด็กและเยาวชน

3.1 ผู้ส่งสาร (Who) หรือผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด (Communicator) กลุ่มผู้ส่งสารที่เป็นนักร้องและนักดนตรี กลุ่มผู้ส่งสารกลุ่มนี้จะมีความสนใจเป็นทุนเดิมและมีความตั้งใจอยากจะเรียนรู้ฝึกฝนอันเกิดจากความชอบส่วนตัวเพราะได้เห็นได้ศึกษาและได้พูดคุยกับผู้ที่เคยแสดงมั่งคละมาก่อน จากนั้นต้องใช้ทักษะส่วนหนึ่งในการฝึกฝนท่ารำต่างๆ รวมทั้งต้องจำให้ได้ว่ามีท่ารำ โน้ต จังหวะดนตรีอะไรบ้าง การสั่งสมประสบการณ์ จากการแสดงตามสถานที่ต่างๆ ส่งผลให้ผู้ส่งสารกลุ่มนี้สามารถพัฒนาตนเองให้กลายเป็นผู้ส่งสารที่มีโอกาสจะกลายเป็นหัวหน้าวงหรือผู้ก่อตั้งวงต่อไปได้ โดยผู้ส่งสารกลุ่มนี้จากการสัมภาษณ์เป็นเด็กและเยาวชนจำนวน 10 คน ดังนี้

3.1.1 คณิน จาดศรี นักเรียนโรงเรียนเทศบาล 2 วัดคูหาสวรรค์ มีประสบการณ์ต่อมั่งคละ 4 ปี เริ่มรู้จักมั่งคละจากคุณครูที่โรงเรียน นำมาเผยแพร่ให้ได้รับรู้และได้ทำหน้าที่ ตีกลอง ตีฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่

3.1.2 พุฒพิสุทธิ์ บุญมาก นักเรียนโรงเรียนเทศบาล 2 วัดคูหาสวรรค์ พิชณุโลก มีประสบการณ์ต่อมังคละ 2 ปี โดยผู้วิจัยพบว่า พุฒพิสุทธิ์ บุญมาก รู้จักมังคละในด้านของประวัติความเป็นมาจากคำเล่าอ้างของครูผู้สอนว่ามังคละเกิดจากเสียงธรรมชาติและเสียงร้องของสัตว์ต่างๆ นอกจากนี้ยังได้ทำหน้าที่เป็นคนตีฉาบ แล้วเคยตีกลองมาก่อนด้วย

3.1.3 สโรชา ทับเนร นักเรียนโรงเรียนวัดจอมทอง พิชณุโลก มีประสบการณ์ต่อมังคละ 5 ปี เริ่มรู้จักมังคละจากโรงเรียนวัดจอมทองและได้มีโอกาสเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมมังคละ โดยมีบทบาทในการเป็นนางรำของวงดนตรีมังคละ

3.1.4 วิราภรณ์ วิชัยศึกษา นักเรียนโรงเรียนวัดจอมทอง พิชณุโลก มีประสบการณ์ต่อมังคละ 5 ปี เริ่มรู้จักมังคละจากโรงเรียนวัดจอมทองและได้มีโอกาสเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมมังคละ โดยมีบทบาทในการเป็นนางรำและนักดนตรีโดยเล่นฆ้อง

3.1.5 วสันต์ เมฆอินทร์ นักเรียนโรงเรียนวัดจอมทอง พิชณุโลก มีประสบการณ์ต่อมังคละ 3 ปี เริ่มรู้จักมังคละจากโรงเรียนวัดจอมทองและได้มีโอกาสเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมมังคละ โดยมีบทบาทในการเป็นคนตีกลองโกร๊กหรือกลองมังคละ

3.1.6 กิตติภาภรณ์ รัตนะโคน นิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร พิชณุโลก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละและบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดมังคละ ดังนี้

...จุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละคือได้รับจากการถ่ายทอดจากอาจารย์และมีโครงการถ่ายทอดมังคละในชั้นปีทุกปี ของชมรมมังคละของนาฏศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเด็กนาฏศิลป์ต้องเข้าทุกคน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญมังคละมาถ่ายทอดให้นักศึกษาปีที่ 1 และได้รับบทบาทเป็นนางรำ ส่วนท่ารำก็จะมีท่าบางแก้วลีลาได้นำไปแสดงถนนนิสิตเดิน ที่จัดโดยมหาวิทยาลัยนเรศวร

(กิตติภาภรณ์ รัตนะโคน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2557)

3.1.7 พิมลศิริ ทองมีมา นิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร พิชณุโลก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละและบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดมังคละ ดังนี้

...รู้จักมังคละและเล่นมังคละตั้งแต่ศึกษาที่โรงเรียนพุทธชินราช มังคละเป็นดนตรีที่มีจุดเด่นคือ มีกลองโกร๊ก ท่ารำก็จะมีท่าเด็ดดอกป๊อบ ท่าบางแก้วลีลา หรือแล้วแต่ที่เราคิดขึ้นมา และได้รับบทบาทเป็นนางรำและเคยเป็นนักดนตรี ตีกลองสองหน้า

(พิมลศิริ ทองมีมา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2557)

3.1.8 สุภาคนาง ไชยศรี นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละและบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดมังคละ ดังนี้

...ได้มีโอกาสมาเรียนที่พิษณุโลก มาในโครงการโควต้าของนาฏศิลป์และเข้าชมรม ศิลปะของมหาวิทยาลัย ได้ร่ำมังคละ แสดงในมหาวิทยาลัยและสถานที่ต่างๆ จึงทำให้ รู้จักมังคละ

(สุภาคนาง ไชยศรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2557)

3.1.9 เสาวคนธ์ ดารา นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละและบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดมังคละ ดังนี้

...ได้มาเรียนกับอาจารย์แดง (นิภารัตน์ กาญจนโชติ) ท่านได้เผยแพร่และถ่ายทอด ทำรำและกล่าวว่ามังคละลักษณะเหมือนการรำกลองยาวแต่เปลี่ยนเป็นกลองมังคละ ซึ่ง ประสบการณ์ที่ผ่านมาเคยเป็นนางรำ รำมังคละ แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง

(เสาวคนธ์ ดารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2557)

3.1.10 พิเชษฐ์ สุวรรณชัย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรู้จักมังคละและบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดมังคละ ดังนี้

...รู้จักมังคละเพราะว่าผมเป็นเด็กที่เรียนนาฏศิลป์ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกครับ คุณคลีกับมังคละมาตลอด โดยเป็นตัวผู้ชายครับในการรำ มังคละ เกี่ยวผู้หญิง ทำรำก็มีอย่างเช่น ทำลิงอุ้มแดงและก็ทำแม่ม้าพาแบ่ง เพลงก็จะเป็น ทำนอง โมง โมง โหม่ง โหม่ง ครับ เคยเล่นกลองมังคละมาบ้างครับมาหลายปีแล้ว ส่วนงานแสดงอย่างสุโขทัยก็แสดงงานลอยกระทง งานบวช งานแต่ง แล้วก็ตั้งแต่มาเรียน ที่พิษณุโลกก็ได้ไปที่ลาว

(พิเชษฐ์ สุวรรณชัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2557)

3.2 สารหรือเนื้อหาสาระ (Message)

สารหรือเนื้อหาสาระ ที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ได้ทำการถ่ายทอดหลังจากได้รับความรู้ความเชี่ยวชาญมาจากครูผู้สอน คือ จะนำท่ารำ ต่างๆ อาทิ ท่าเด็ดดอกป๊อบ ท่าหมาบางแก้ว ท่าลิงอุ้มแดงและท่าแม่ม้ายาเทาแป้ง ผ่านเพลงที่เป็นจังหวะและทำนอง

3.3 ช่องทางการสื่อสาร (In which channel) หรือสื่อ (Medium)

ช่องทางหลักของกลุ่มเด็กและเยาวชน จะนำมั่งคละถ่ายทอดผ่านช่องทางในสถาบันของตนเอง เช่น แสดงในมหาวิทยาลัยหรือต่างจังหวัดตามงานจ้างต่างๆ แสดงงานลอยกระทง งานบวช งานแต่ง และการแสดงยังต่างประเทศ อาทิ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.4 ผู้รับข่าวสารมั่งคละ (Receiver)

ผู้รับสารของกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนทั่วไปหรือนักเรียน นักศึกษาที่อยู่ในสถาบันนั้นๆ และในฐานะที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ก็คือผู้รับข่าวสารมั่งคละ ซึ่งได้กลายเป็นผู้ส่งสารในอนาคต เนื่องจากซึมซับรับเอาความรู้ด้านมั่งคละจนพัฒนาตัวเองทางด้านการแสดง การเล่นเครื่องดนตรี รวมทั้งสร้างสรรค์ช่องทางการสื่อสารในรูปแบบใหม่ อันเป็นช่องทางการสื่อสารในยุคผู้รับสาร จากการสัมภาษณ์ผู้รับสารทำให้ทราบว่ามั่งคละเป็นที่รู้จักในกลุ่มเด็กและเยาวชนอันเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่อยู่ในชมรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษาที่ศึกษาอยู่ เมื่อเข้ามาอยู่ในชมรม 3-5 ปี ผู้รับสารจะมีความทรงจำและจดจำได้ว่ามั่งคละเกี่ยวกับเครื่องดนตรี ซึ่งเครื่องดนตรีที่รู้จักกันดีคือกลองโกรกหรือกลองมั่งคละ ท่ารำ เพลงและประวัติ ความมาของมั่งคละ การนึกถึงองค์ประกอบของมั่งคละจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะรับบทบาทใด บทบาทหนึ่งในกิจกรรมของมั่งคละ เช่น ท่ารำจะพัฒนาตัวเองเป็นผู้รำ หากนึกถึงกลองก็จะเป็นนักดนตรี ประการต่อมาเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มรับสารในการสืบทอดมั่งคละยังมองว่าการสื่อสารคือเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการเผยแพร่ให้สื่อพื้นบ้านเป็นที่รู้จักอันจะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของชมรม อีกทั้งยังส่งผลให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมในเชิงของชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไป ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเชิงลึกผู้วิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ อินเทอร์เน็ต สังคมออนไลน์และเว็บไซต์ มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้มั่งคละมีโอกาสไปนำเสนอยังต่างประเทศอันเป็นการสร้างกลุ่มผู้รับสารนอกพื้นที่และส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในจังหวัดพิษณุโลก และประเทศไทย

การสื่อสารที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าทั้งผู้ส่งสาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสารต่างก็มีหน้าที่ประสานกันอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังส่งผลกลับไปยังอีกหน้าที่หนึ่งได้ ผู้รับสารพัฒนาตนเองไปเป็นผู้ส่งสาร สารก็กลายเป็นช่องทางการสื่อสารโดยตัวเองขณะเดียวกันการพัฒนาตัวเองของสื่อพื้นบ้านที่ต้องพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารอันเป็นเทคโนโลยีที่สืบเนื่องจากการ

เปลี่ยนแปลงของโลกหรือโลกาภิวัตน์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะถูกถ่ายทอดโดยโทรทัศน์ ยังสามารถนำรายการโทรทัศน์ไปบรรจุและเรียกข้ามบนโซเชียลเน็ตเวิร์ก เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทำให้ผู้ส่งสารเป็นผู้รับสารผ่านระบบปฏิบัติการ การฝากข้อมูลให้เปล่าบนพื้นที่ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในเรื่องของเวลาและต้นทุน ในการจัดวางเนื้อหาบรรจุลงไปเช่นที่เป็นอยู่ของช่องทางโทรทัศน์ในยุคปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าการเกื้อหนุนของสื่อร่วมสมัย สื่อใหม่ส่งผลต่อวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไปอันเนื่องจากการเข้ามาของโลกาภิวัตน์

ทิศทางและแนวโน้มการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน

ผู้วิจัย ขอจำแนกประเด็นในการนำไปสู่ทิศทางและแนวโน้มการสืบทอดมรดกไว้ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน

การทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เนื่องจากสื่อมวลชน ได้กระทำหน้าที่เลียนแบบสื่อพื้นบ้าน จึงทำให้หน้าที่ทั้งสองสื่อมีหน้าที่หลายประการที่ซ้ำซ้อนกัน โดยนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm, 1973 อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544, หน้า 444-445) สำหรับหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านประกอบไปด้วย

1.1 การให้ความบันเทิง เช่น สร้างความผ่อนคลาย สร้างอารมณ์ขัน นอกจากนี้สื่อพื้นบ้านบางประเภทจะทำหน้าที่แจ้งข่าวสารให้กับชุมชนและทำหน้าที่ให้การศึกษา ให้ความรู้ควบคู่กันไปด้วย สื่อพื้นบ้านมรดก ซึ่งปัจจุบันก็นำมาถ่ายทอดผ่านการเรียนการสอนในหลายโรงเรียนของจังหวัดพิษณุโลก เช่น ชมรมมรดกพื้นบ้านของโรงเรียนวัดจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก รายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือตอนล่างมหาวิทยาลัยนเรศวร

1.2 ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ที่มีความแตกต่างในเรื่องของอายุ วัย เพศ อาชีพ ศาสนา ฯลฯ ซึ่งลักษณะของสื่อพื้นบ้านนั้นจะมีคุณสมบัติสำคัญที่เน้นความเป็นส่วนร่วม (Collectivity) ความรักความสามัคคี ดังนั้นมรดกจึงทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมแตกต่าง

1.3 การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective identity) ประจำ/เฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะสื่อที่ทำหน้าที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของท้องถิ่น อาทิ ทำรำมรดก อย่างเช่น ท่าเด็ดดอกปีบ ได้สะท้อนถึงดอกไม้ของต้นปีบ ที่เป็นต้นไม้ประจำจังหวัดพิษณุโลก

1.4 การทบทวนชีวิต (Reflection of life) จะทำให้ผู้ชมมรดกทั้งคนในชุมชนและบุคคลภายนอกได้นำสิ่งที่สัมผัส ทั้งการถ่ายทอดอารมณ์ทางการแสดง การแสดงท่ารำอันสะท้อนวิถีชีวิตเอกลักษณ์ ผู้ชมจะได้พิจารณาไตร่ตรองเปรียบเทียบกับสภาพชีวิตของตนเอง

1.5 การเป็นทางระบายสัญชาตญาณของมนุษย์ เช่น เพศ ความก้าวร้าว ฯลฯ สื่อพื้นบ้าน ต้องมีแนวทางในการจัดสรรช่องทางระบายที่เหมาะสมให้สัญชาตญาณเหล่านี้ให้แสดงออกหรือได้รับการตอบสนอง (Catharsis) เช่น ทำรำมังคละ ของอนงค์ นาครสถ์ ที่ประกอบไปด้วย ทำเจ้าชู้ยักษ์ ทำเจ้าชู้ไก่แจ้ ทำป้อและทำเมิน ทุกท่าล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงออกในการเกี่ยวของวัยหนุ่มสาวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศและความรัก

1.6 การพัฒนาภูมิปัญญา สื่อพื้นบ้านได้ทำหน้าที่คล้ายกับให้การศึกษาในระบบ เพื่อพัฒนาสมองและภูมิปัญญาของผู้รับสาร อย่างมังคละ เป็นการให้ความรู้ผ่านท่าว่า ว่าสิ่งใดคือวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของพิษณุโลก เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, หน้า 445-447)

2. การเลือกสรรสู่การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

มังคละถูกเลือกสรรนำมาถ่ายทอดผ่านกระบวนการสื่อสารจนถึงอดีตและปัจจุบัน ยังคงทำหน้าที่และมีบทบาทในสังคม ด้วยการปรับประยุกต์เพื่อความอยู่รอด กลายเป็นสิ่งที่ผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่ผ่านหลากหลายช่องทาง หรือที่เรียกว่าการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาคั้งนี้ยังได้ใช้แนวทางวัฒนธรรมศึกษาของสำนักเบอร์มิงแฮม โดยแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ กล่าวว่า ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมจำเป็นต้องอย่างยิ่งต้องเข้าใจ ประเพณีในการเลือกสรรเนื่องจากวัฒนธรรมในการเลือกสรรนี้อาจมีแหล่งกำเนิดมาจากหลายอย่างเช่นผลประโยชน์ทางชนชั้น สุนทรียะ ฯลฯ ประเพณีในการเลือกสรร มีการจัดประเภทของวัฒนธรรมประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทั้งหมดที่มีอยู่ ได้แก่ วัฒนธรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในสถานที่และกาลเวลาหนึ่งๆ วัฒนธรรมเช่นนี้คนที่มิชีวิตอยู่ในเวลาและสถานที่นั้นเท่านั้นที่จะเข้าถึง ซึ่งในท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลกนั้นมีวัฒนธรรมท้องถิ่นหลากหลาย อาทิ มังคละ ลิเก ลำตัด แต่ลิเก ลำตัด ยังไม่ติดตลาดหรือเป็นที่รู้จักในความหมายของความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกเท่ากับมังคละ ดังนั้นมังคละ จึงกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ เพื่อถูกนำมาผลิตซ้ำสืบทอดต่อไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, หน้า 288-291) โดยการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในส่วนของ ทักษะต่อแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมด้านทักษะเดิม สนใจผลผลิตทางวัฒนธรรม อธิบายจากความสนใจผลผลิตทางวัฒนธรรม สู่กระบวนการทางวัฒนธรรม คือ การผลิต (Production) การเผยแพร่ (Distribution) การบริโภค (Consumption) และการผลิตซ้ำ (Reproduction) โดยกระบวนการทั้งหมดจะนำไปสู่การดำรงอยู่ของมังคละสื่อพื้นบ้านจังหวัดพิษณุโลกต่อไป